

Neuroanatomi

- et kort overblik over nervesystemet

Jacob Mesot Liljehult
Klinisk sygeplejespecialist
cand.scient.san, PhD

Jacob Mesot Liljehult

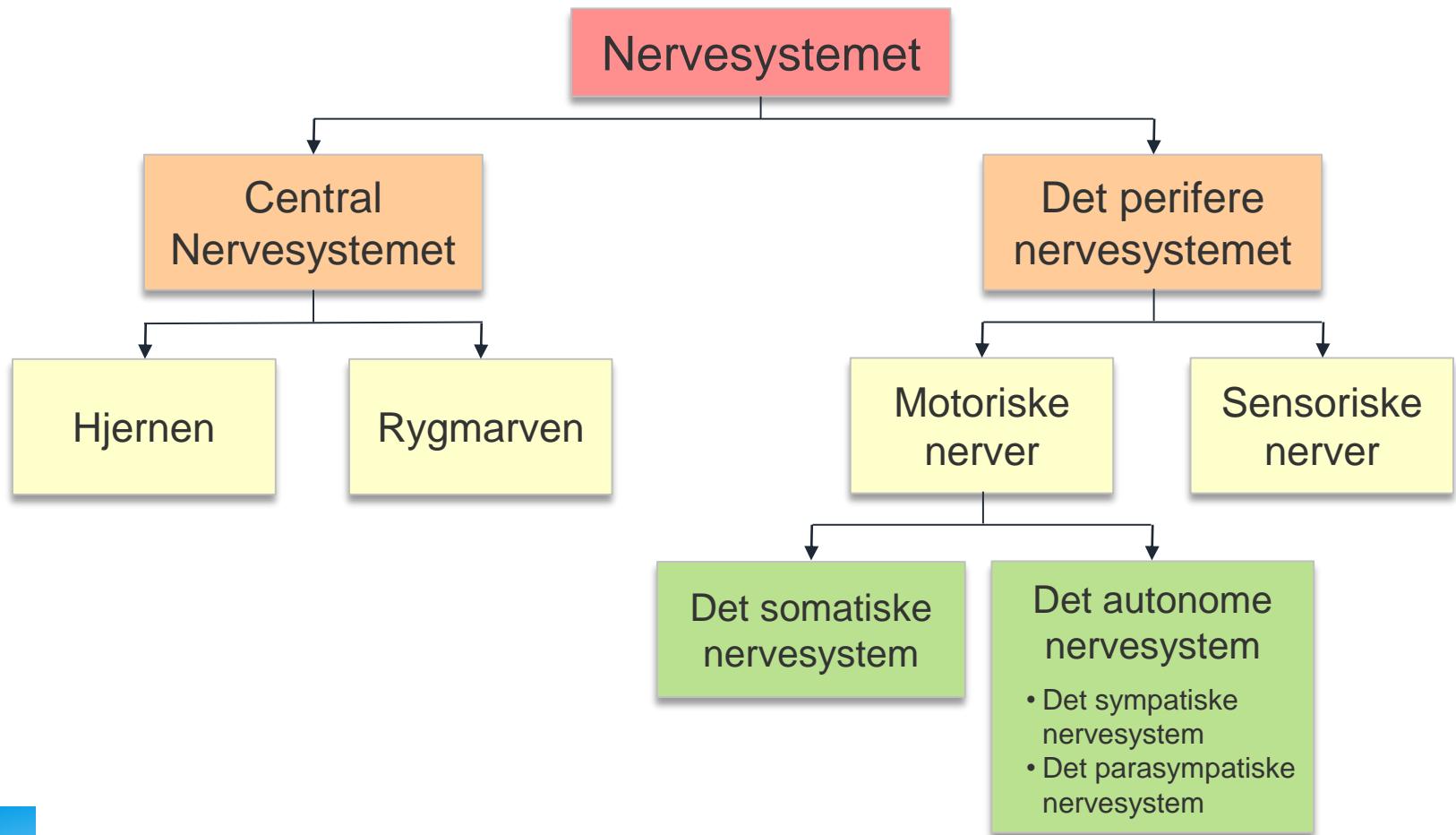
Oversigt

- Overblik
- Nervesystemets bestanddele
- Hjernens opbygning
- Hjernens funktion

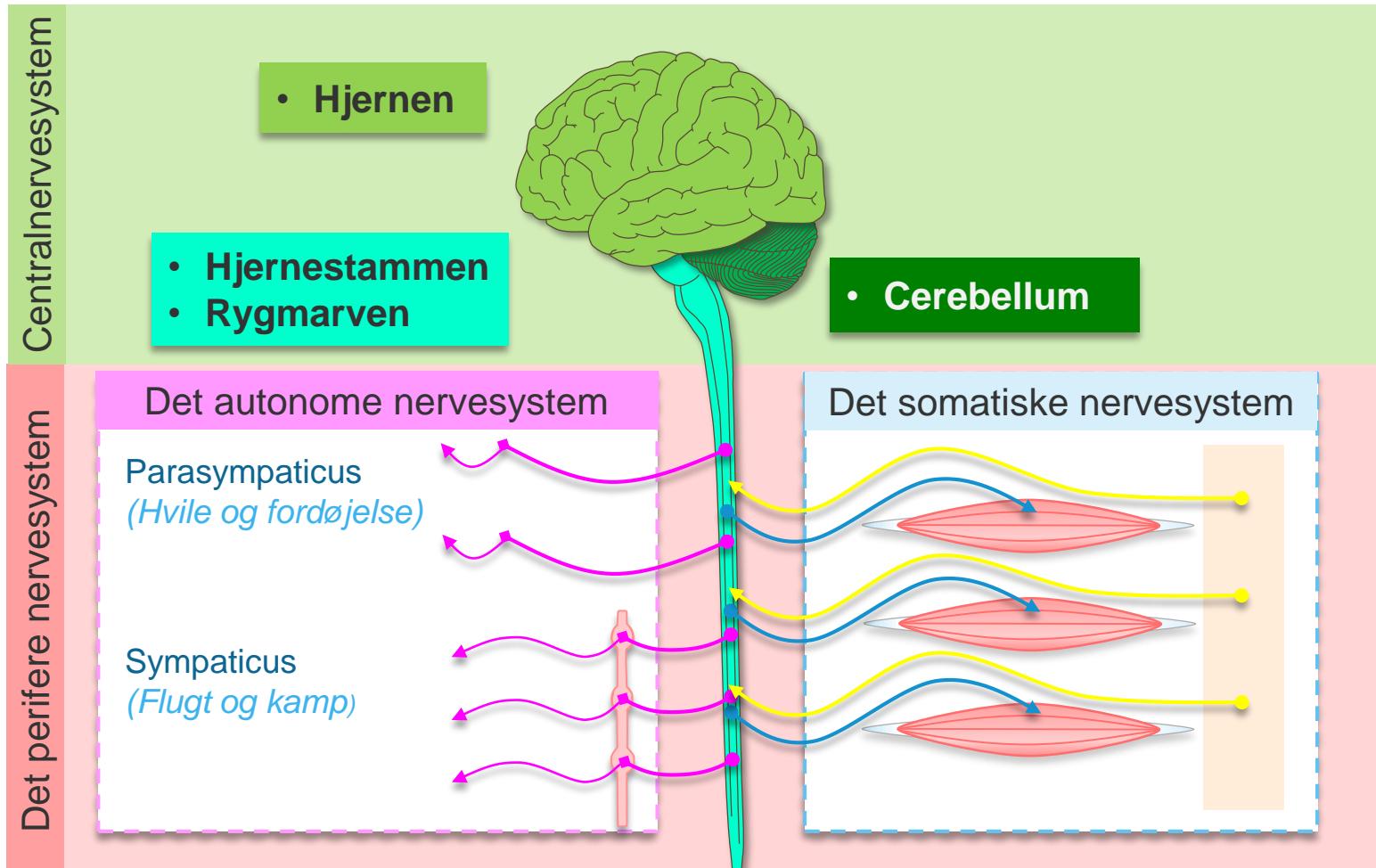

Overblik

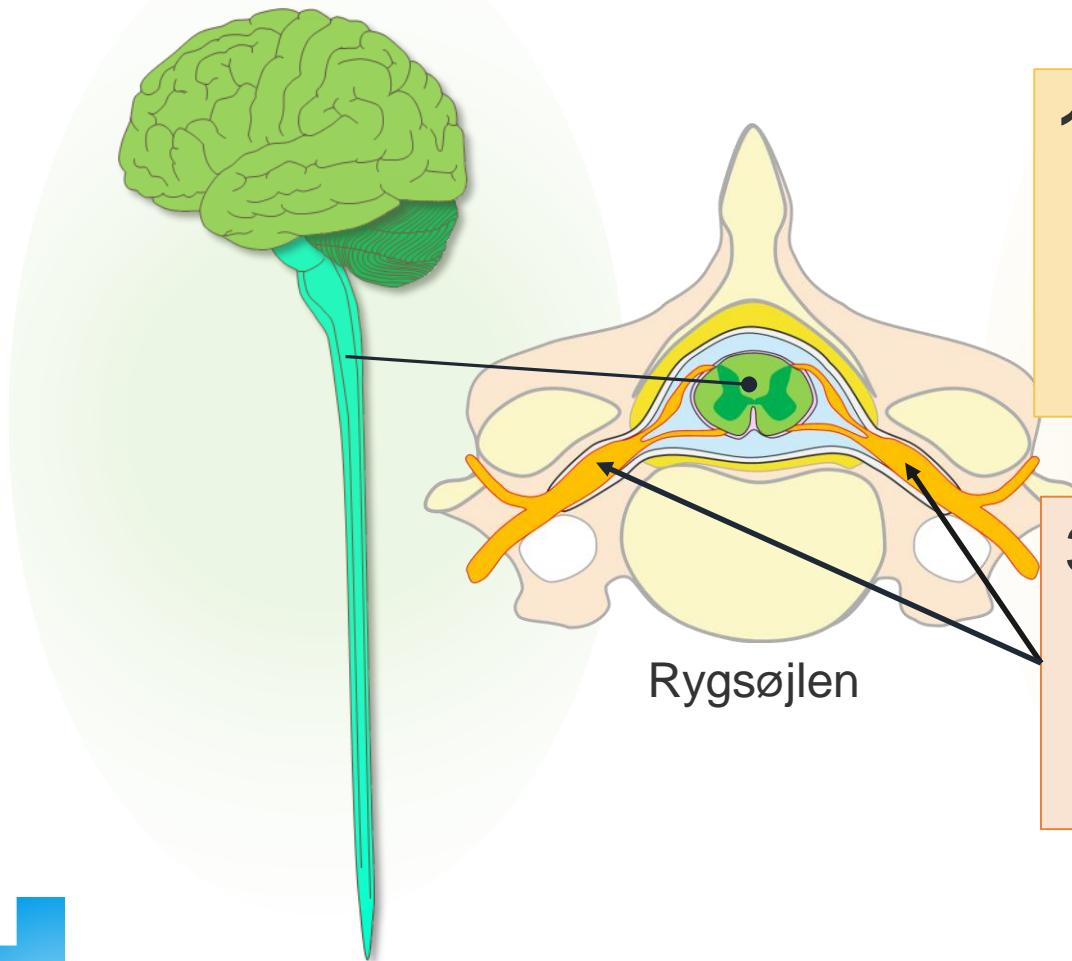
Kategorisk model

Model af nervesystemet

Centralt

Perifert

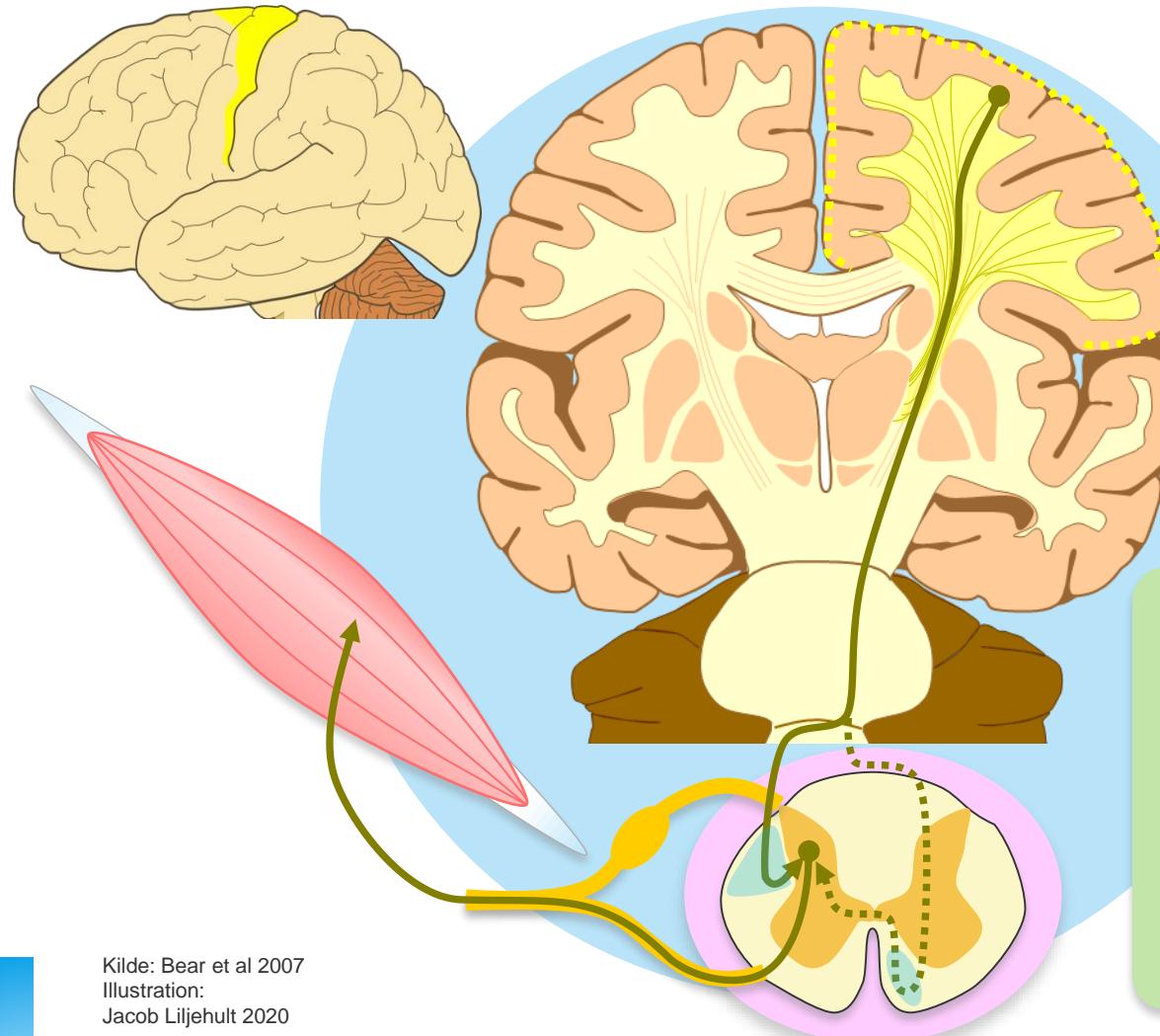
12 kranienerve par

- sensorisk
- motorisk
- parasympatisk

31 spinalnerves par

- sensorisk
- motorisk
- sympathisk

De motoriske baner

Motorisk cortex og
projektionsbaner

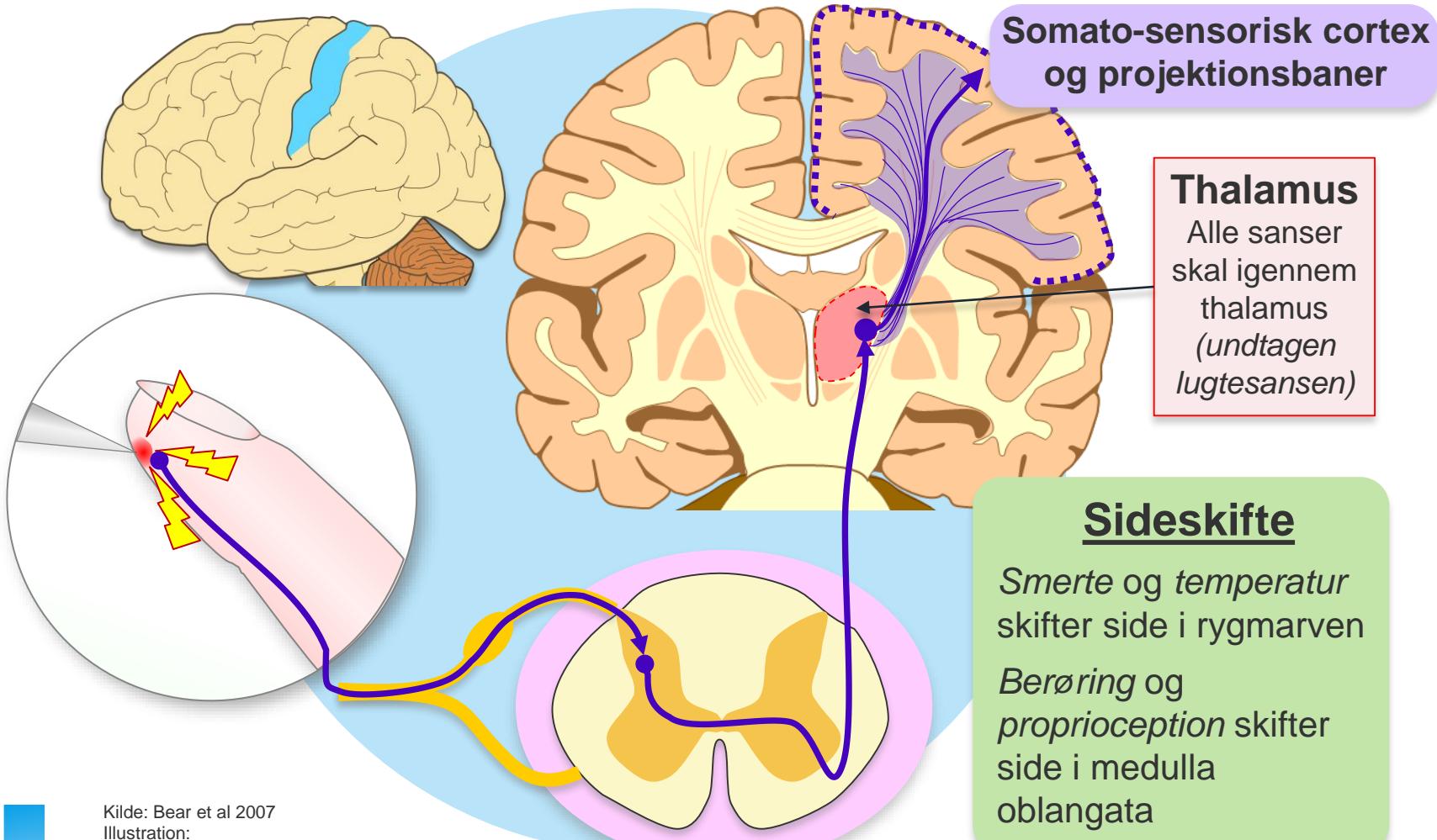
Sideskifte

Baner for *voluntære* bevægelser skifter side i medulla oblangata

Baner for *involuntære* bevægelser skifter side i rygmarven

Kilde: Bear et al 2007
Illustration:
Jacob Liljehult 2020

De somato-sensoriske baner

Kilde: Bear et al 2007
Illustration:
Jacob Liljehult 2020

Hjernehinderne

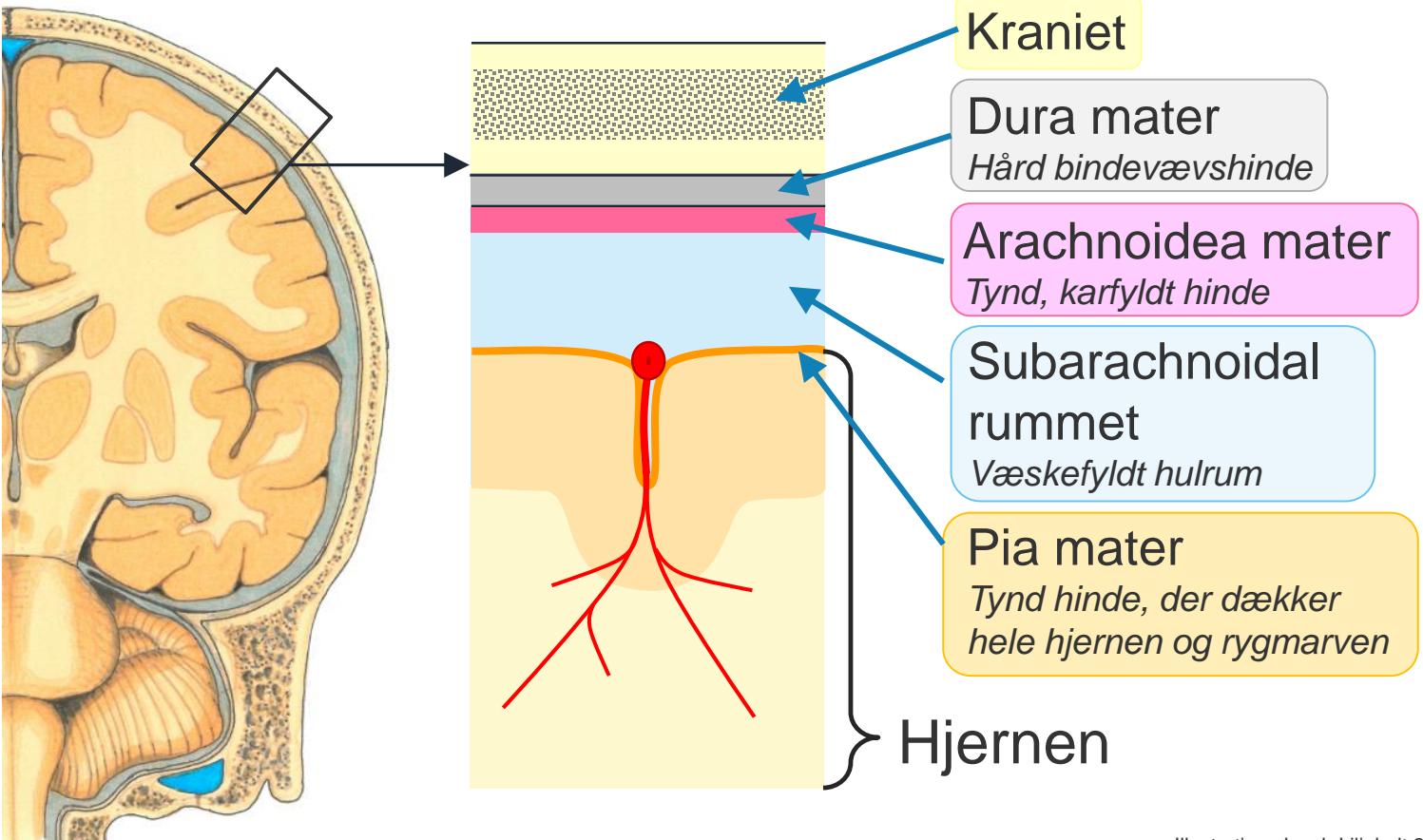
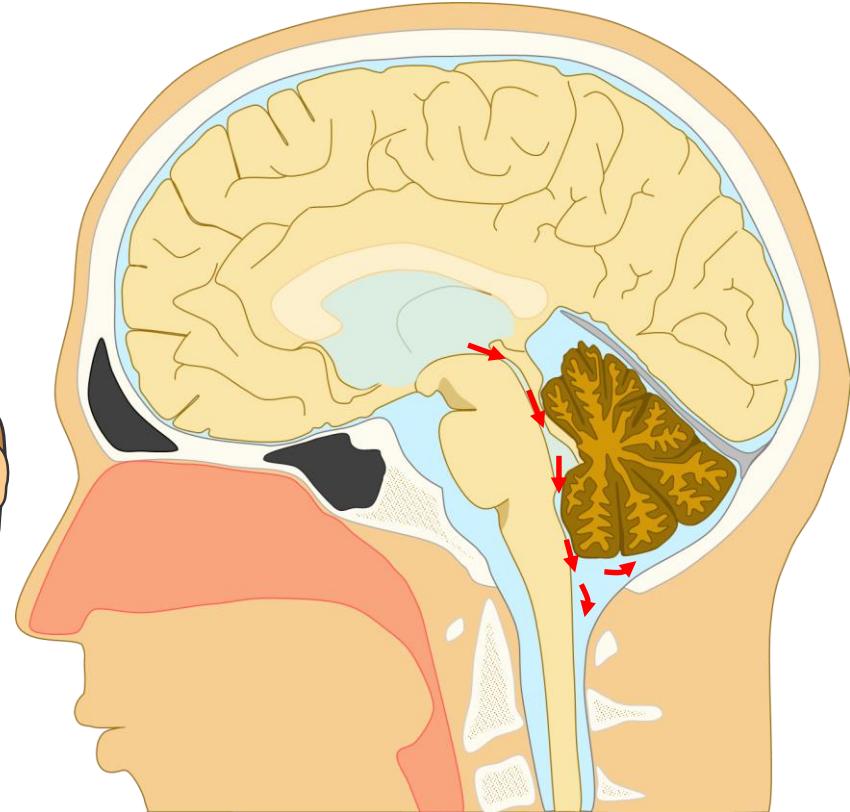
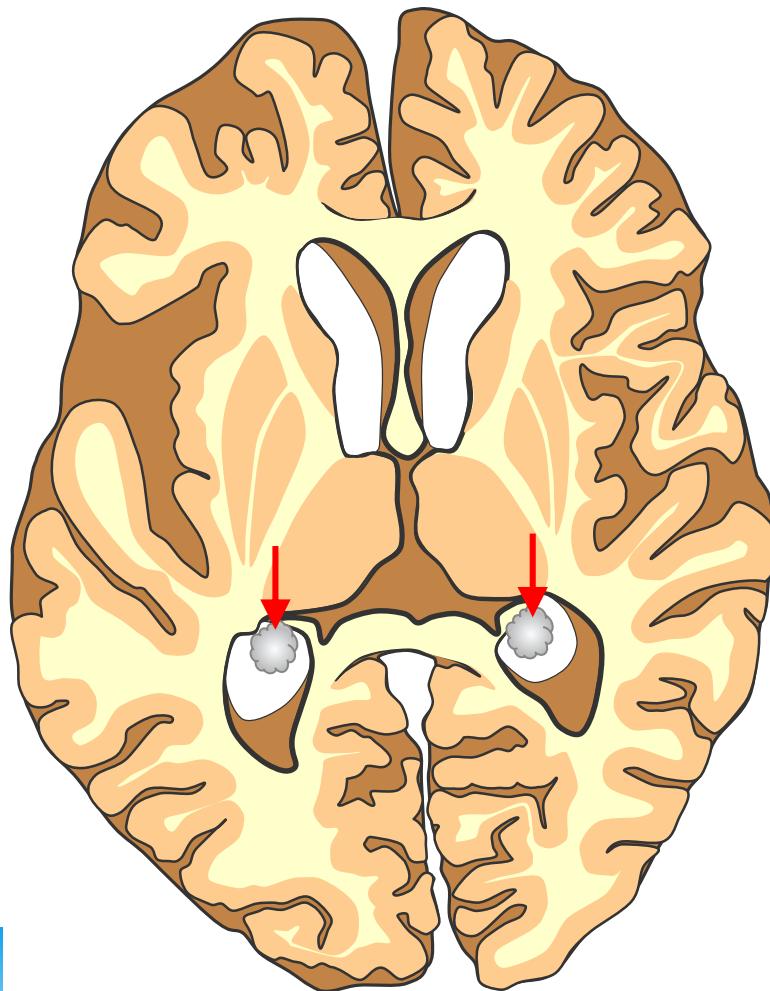
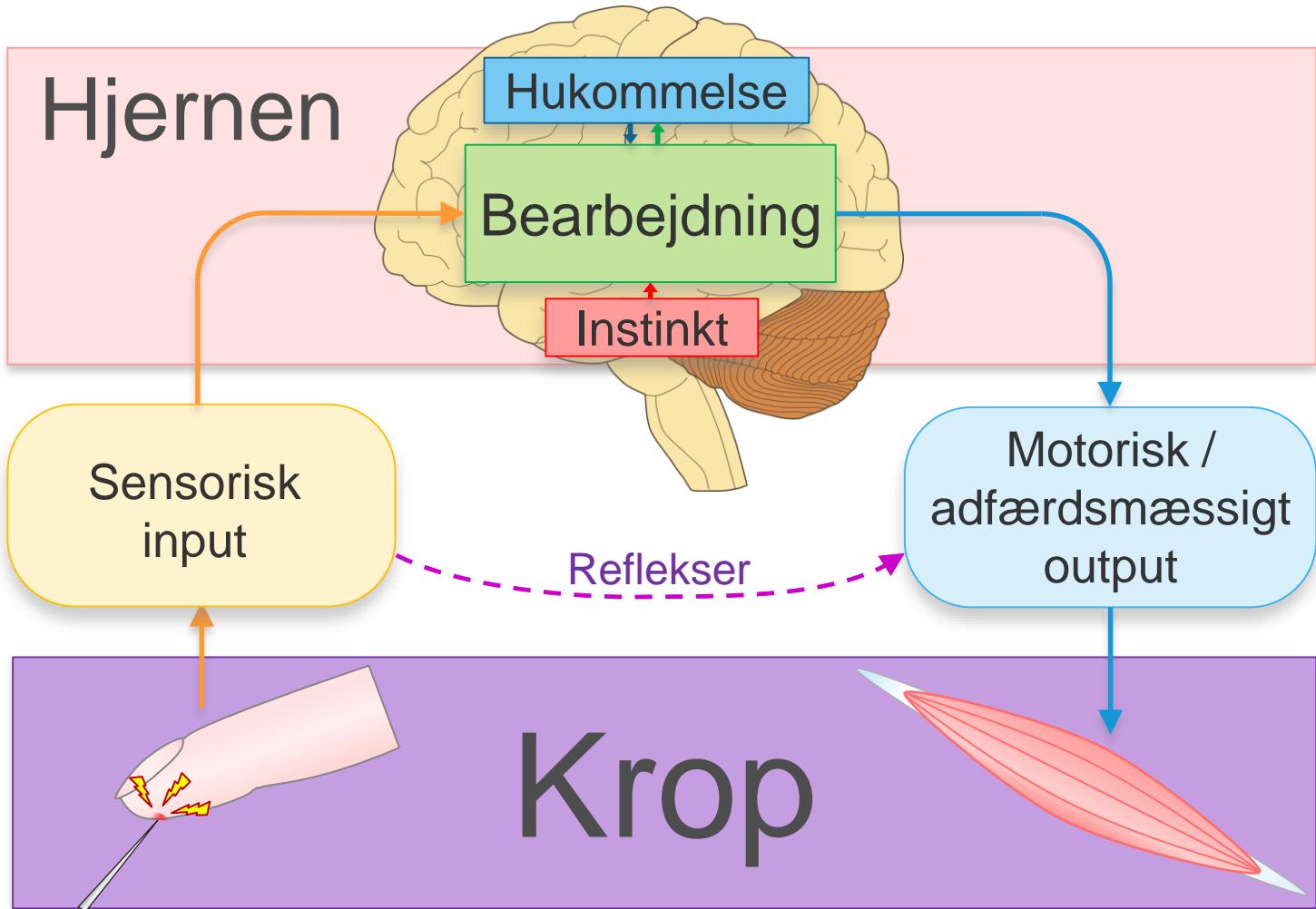

Illustration: Jacob Liljehult 2021

Cerebro-spinal væske

Proces-model

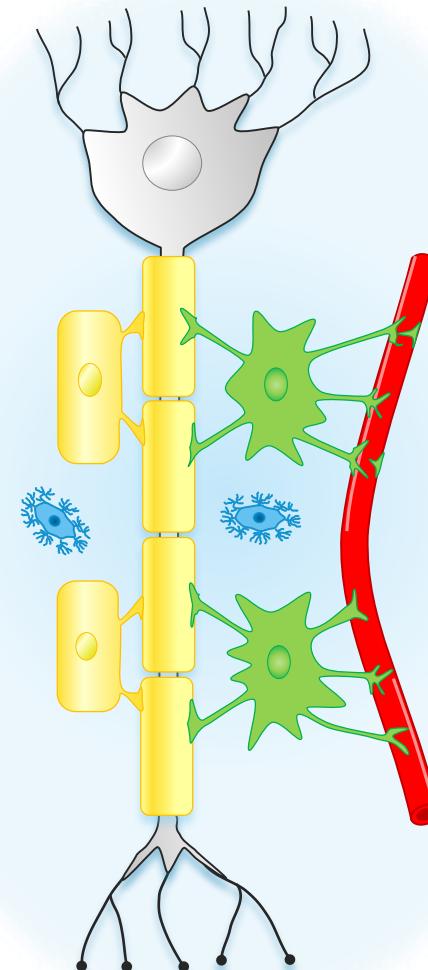

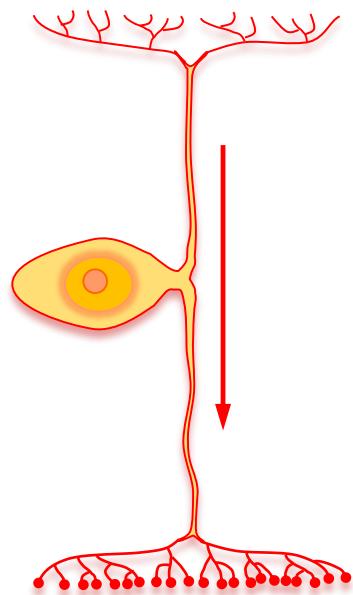
Bestanddele

Nervesystemets celler

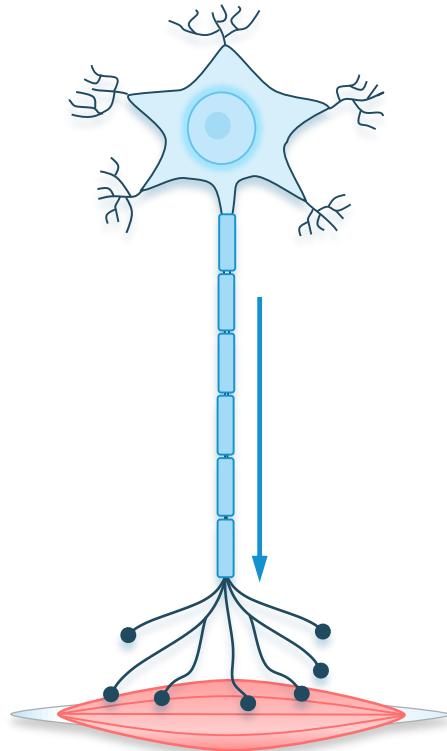
- Nerveceller (Neuroner)
- Støtteceller (Gliaceller)
 - Astrocytter ●
 - Myelinierende celler ●
 - Oligodendrocytter (CNS)
 - Swann'ske celler (PNS)
 - Mikrocytter ●

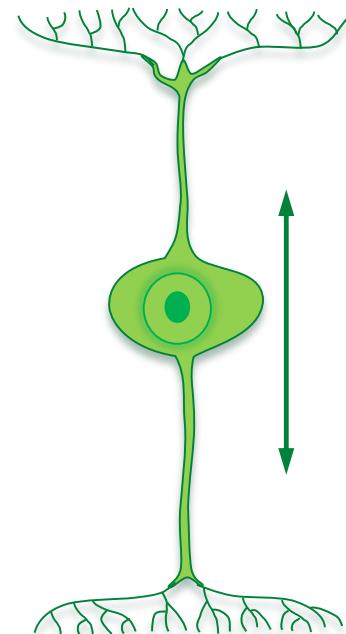
Neuroner

**Sensorisk neuron
(Unipolar)**

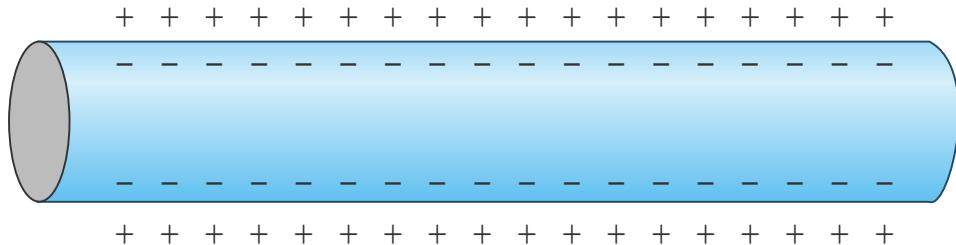

**Motorisk neuron
(Multipolar)**

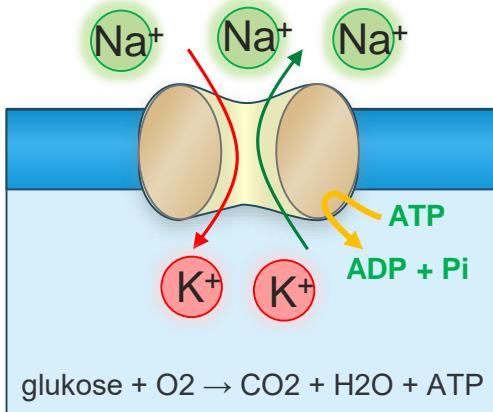

**Interneuron
(Bipolar)**

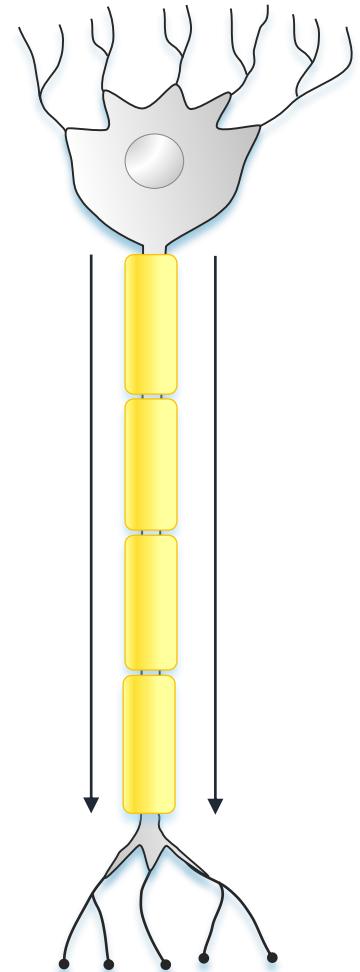
Nervesignalet

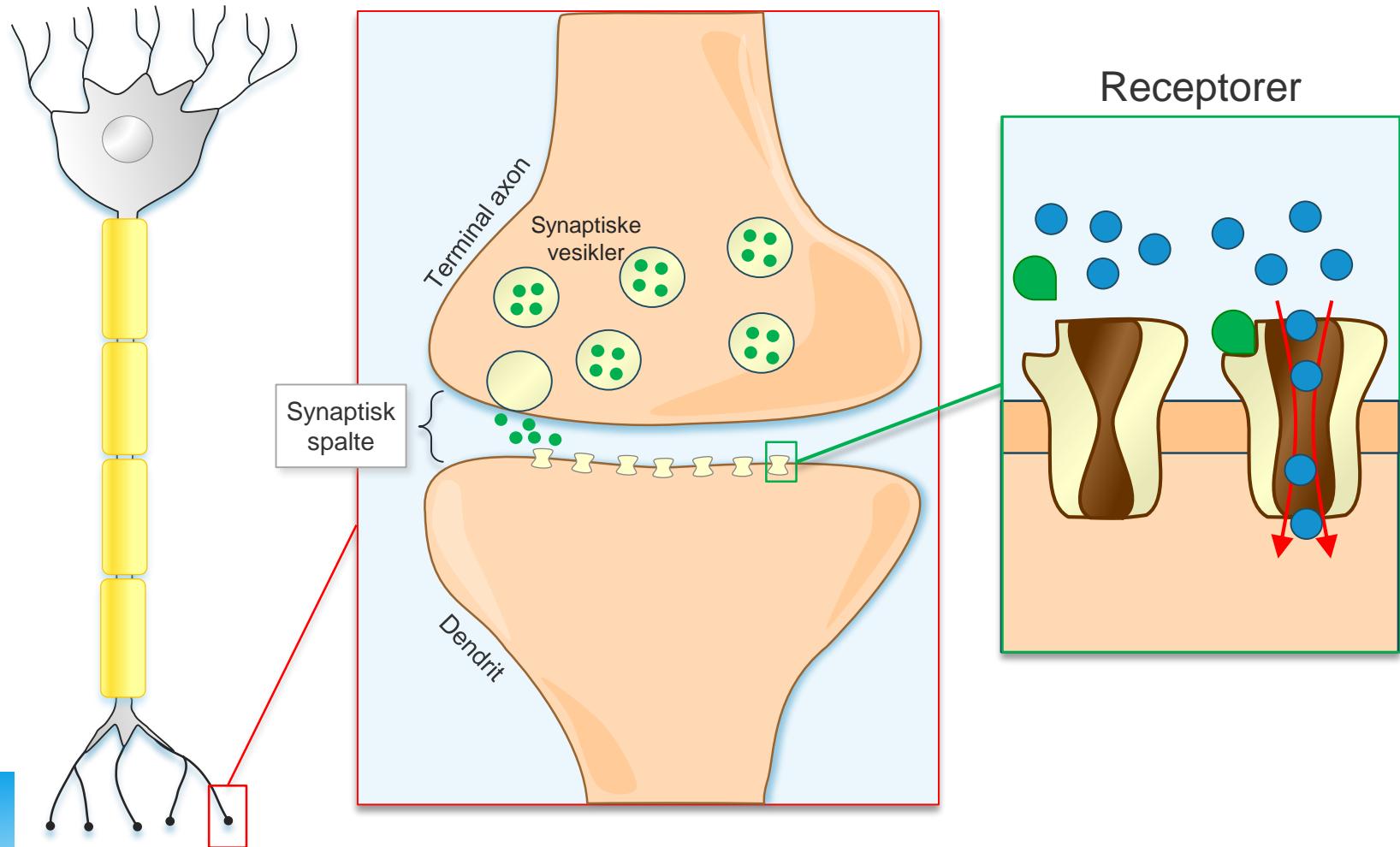
Natrium-Kalium
pumpen

- Signalet løber på ydersiden af cellen
- Signalet består i ændringer i spændingsforskellen på inder og ydersiden
- Det kræver energi at opbygge aktionspotentiale
- Nerveceller kan kun få energi fra glukose

Synapser og neurotransmitterer

Neurotransmittere

Neurotransmitter	Sygdomme	Farmakologi
GABA		Benzodiazepiner, barbiturat, alkohol, propofol
Acetylcholin	Myastenia gravis	Botox
Dopamin	Parkinson	Ritalin, L-DOPA
Noradrenalin	Depression	Antidepressiva
Serotonin	Depression	Antidepressiva

Grå og hvid substans

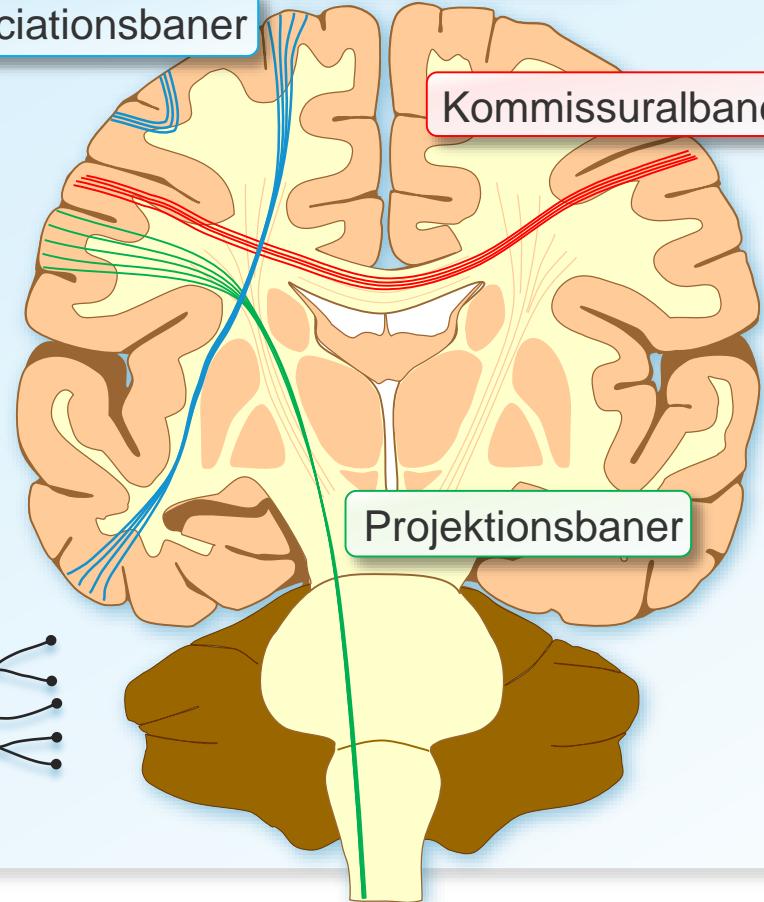
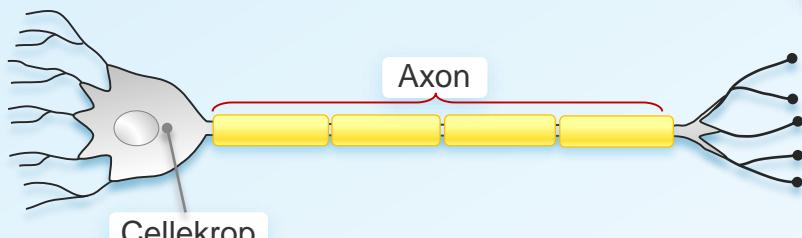

Kilde: neuroanatomy.ca

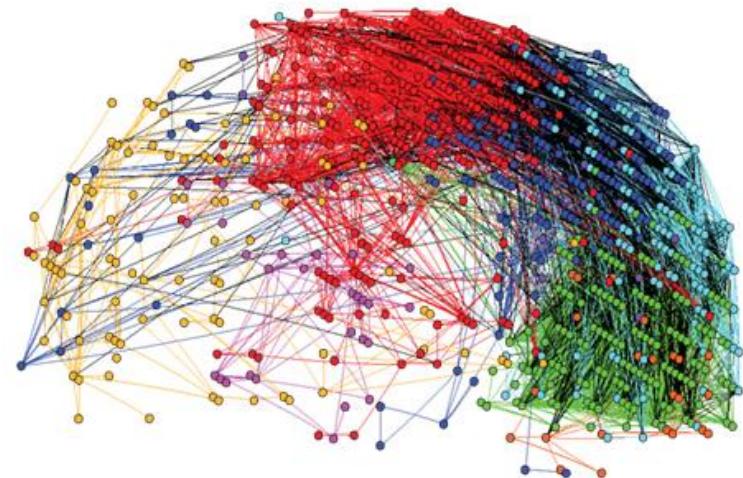
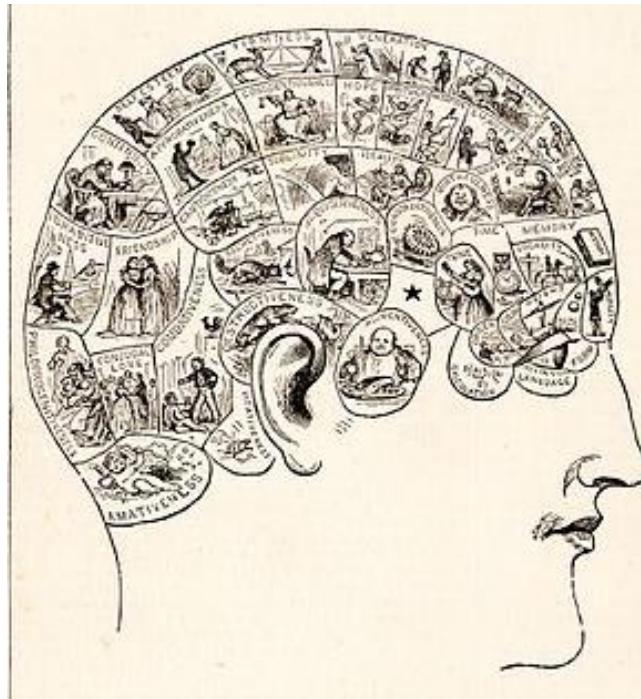
Associationsbaner

Kommissuralbaner

Projektionsbaner

Hjernens funktioner

Centre

vs.

Netværk

Sammenhæng mellem læsion og symptom?

Prenons d'abord le premier cas, le cas Leborgne ; il s'agit, sans aucune discussion possible, d'une Aphasie de Broca, le malade n'a

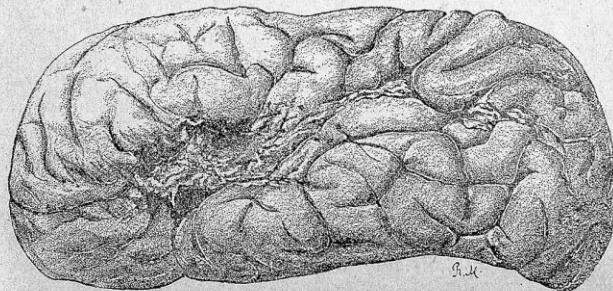
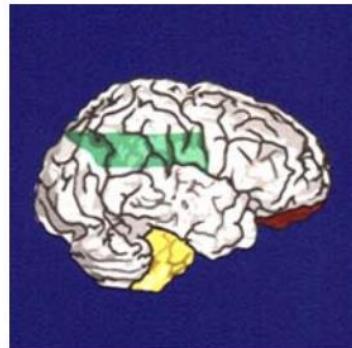

Fig. 1 — Hémisphère gauche du cerveau de Leborgne, première autopsie de Broca. Dessin fait sur la photographie de la pièce actuellement conservée au Musée Dupuytren. On voit que, en outre de la lésion de la troisième frontale, le ramollissement existait tout le long de la scissure de Sylvius et siégeait par conséquent aussi dans la zone de Wernicke.

plus à sa disposition que la syllabe *tan*, il est hémiplégique à droite, c'est un aphasique typique.

Voyons les données de l'autopsie :

Broca's afasi

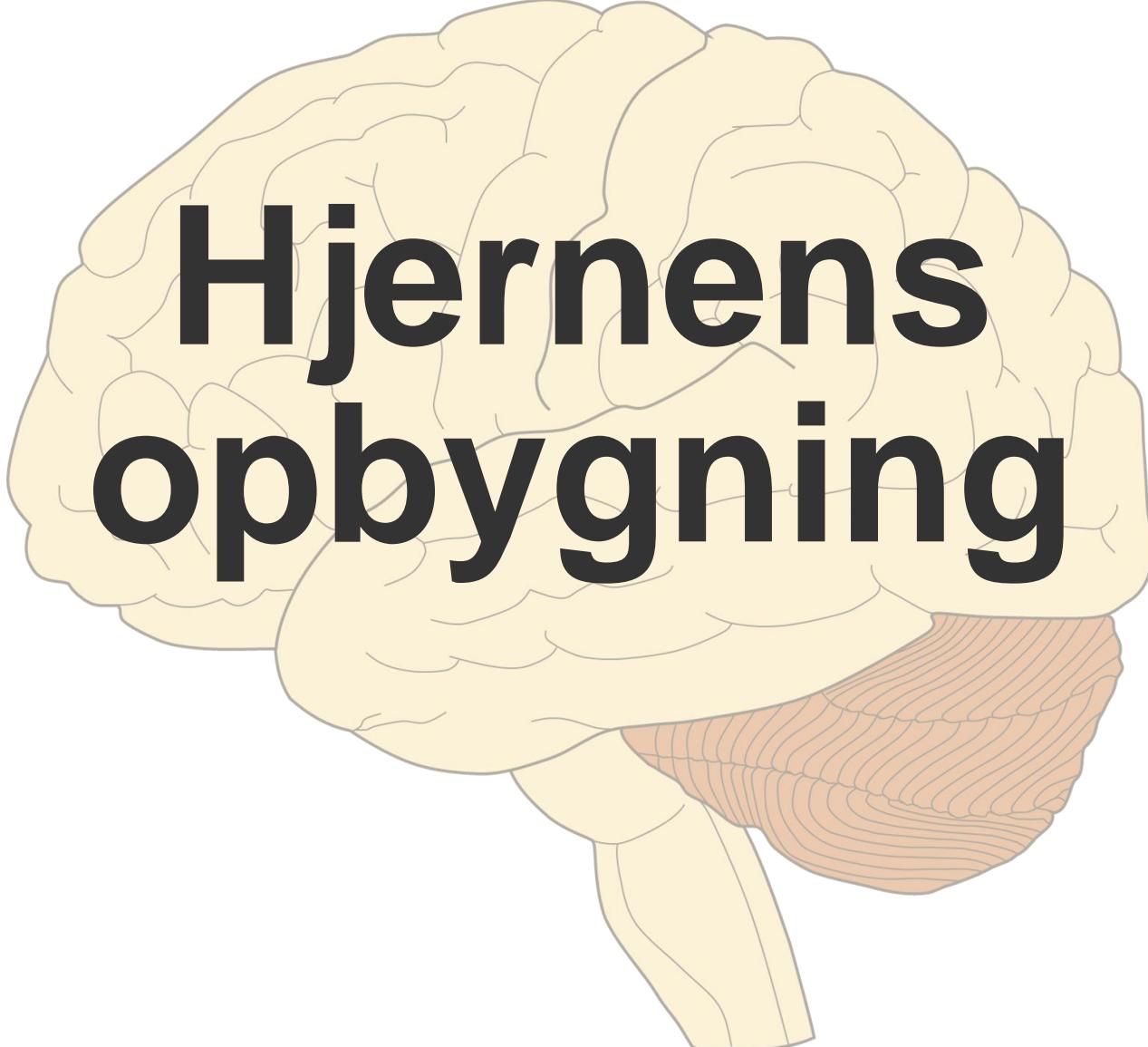
Lateral sagittal view

Anterior coronal view

Gråd- og latterlabilitet (pseudobulbær affekt)

Ghaffar O, Chamelian L, Feinstein A. Neuroanatomy of pseudobulbar affect : a quantitative MRI study in multiple sclerosis. J Neurol. 2008 Mar;255(3):406-12. PubMed PMID: 18297331.

Hjernens opbygning

Hjernen

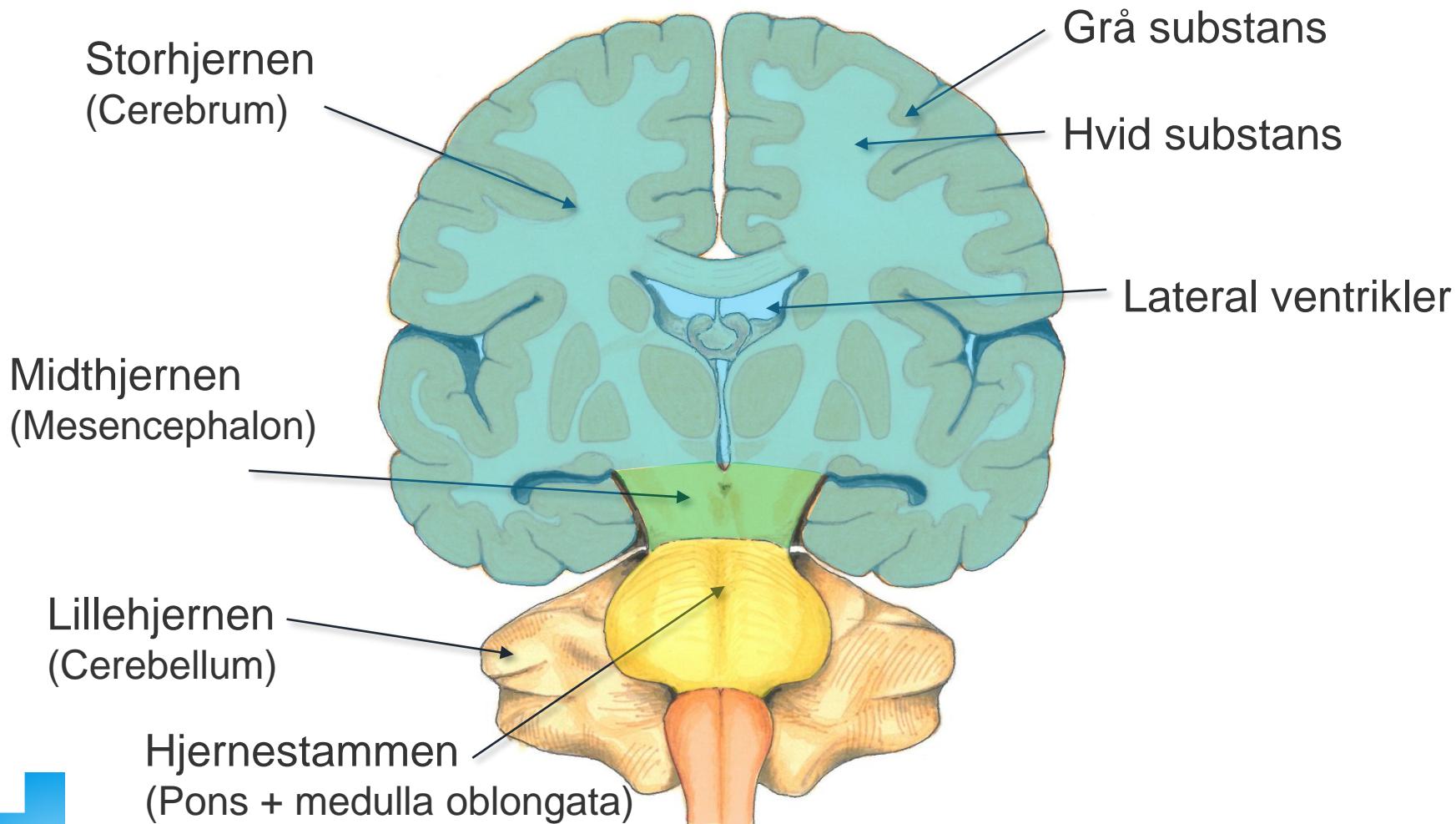
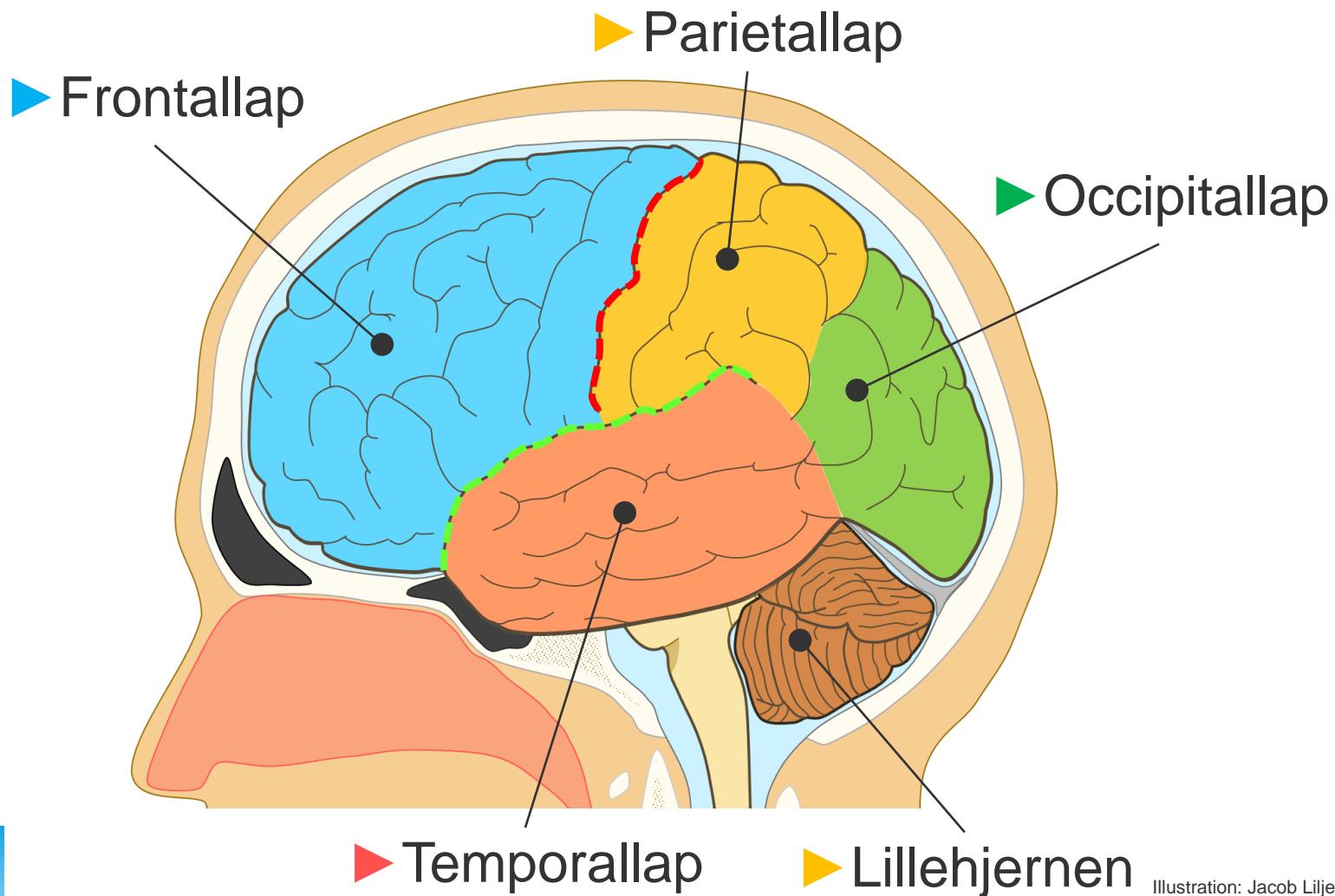
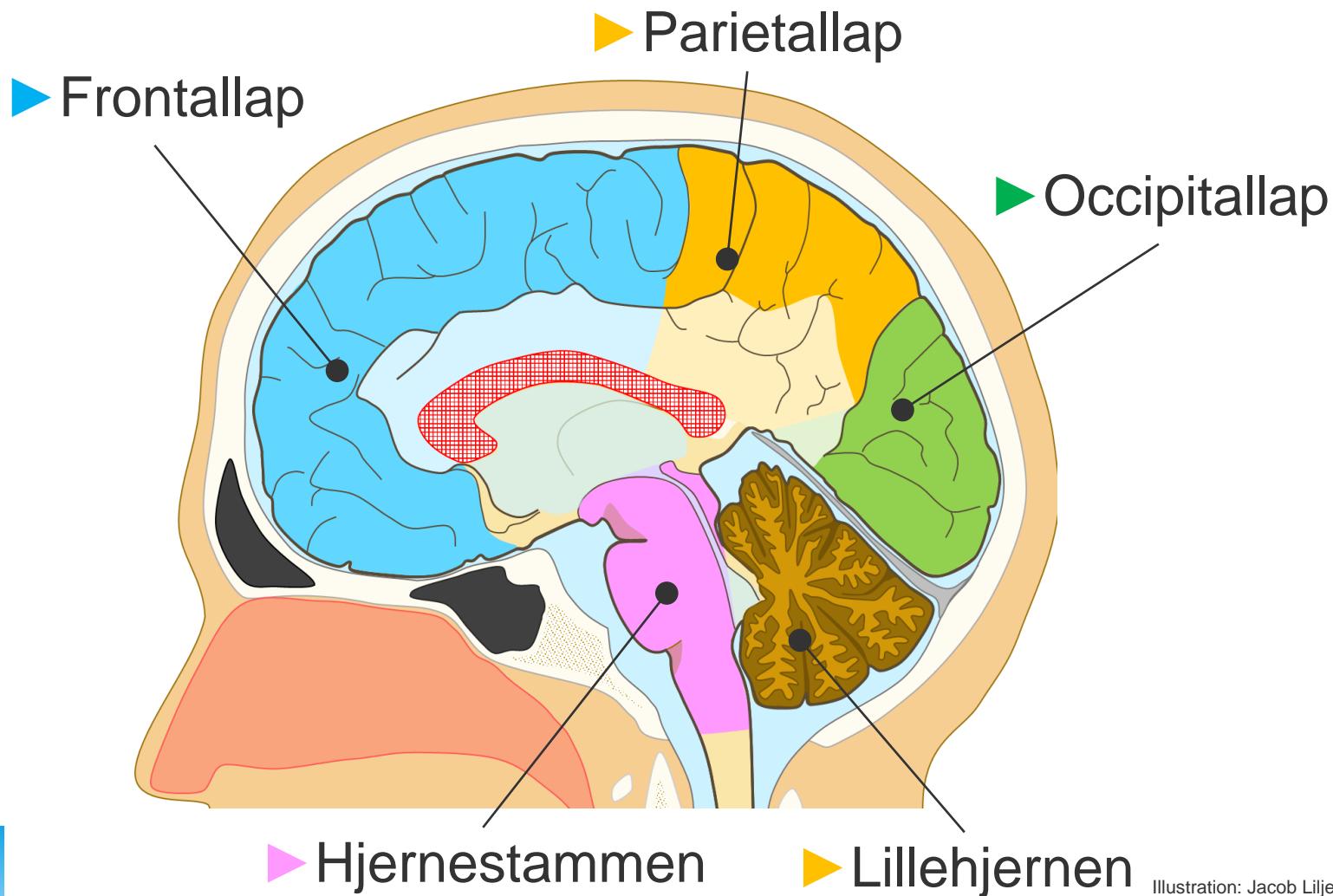

Illustration: Jacob Liljehult 2020

Hjernens overflade

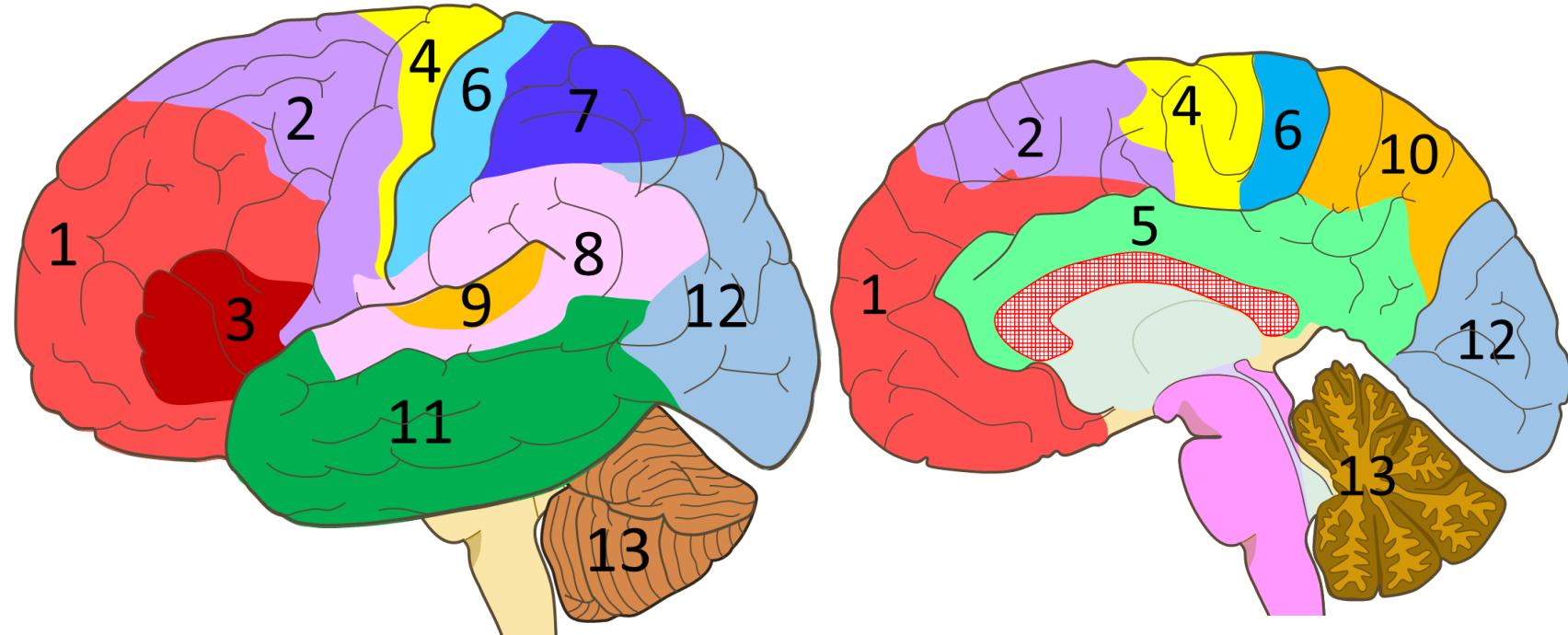

Hjernens overflade

Jacob Mesot Liljehult

Illustration: Jacob Liljehult 2020

1	Højere mentale funktioner Koncentration, planlægning, dømmekraft, impulshæmning, kreativitet
2	Sekundært motorisk område Øjenbevægelser, orientering, skemaer for bevægelser
3	Broca's område Motorisk del af talen
4	Primært motorisk område Initiering af bevægelser

5	Emotionelt område Smerte, sult, "fight & flight"
6	Primært somato-sensorisk område
7	Sekundært somato-sensorisk område Vurdering af tekstur, vægt etc
8	Wernickes område Sprog forståelse
9	Auditorisk område Hørelse

10	Associativt sensorisk område
11	Associativt område Korttidshukommelse, emtioner
12	Visuelt område Syn, objektgenkendelse
13	Cerebellum Balance, kropsholdning, koordination af bevægelser

Illustration: Jacob Liljhult 2022

Dybe strukturer

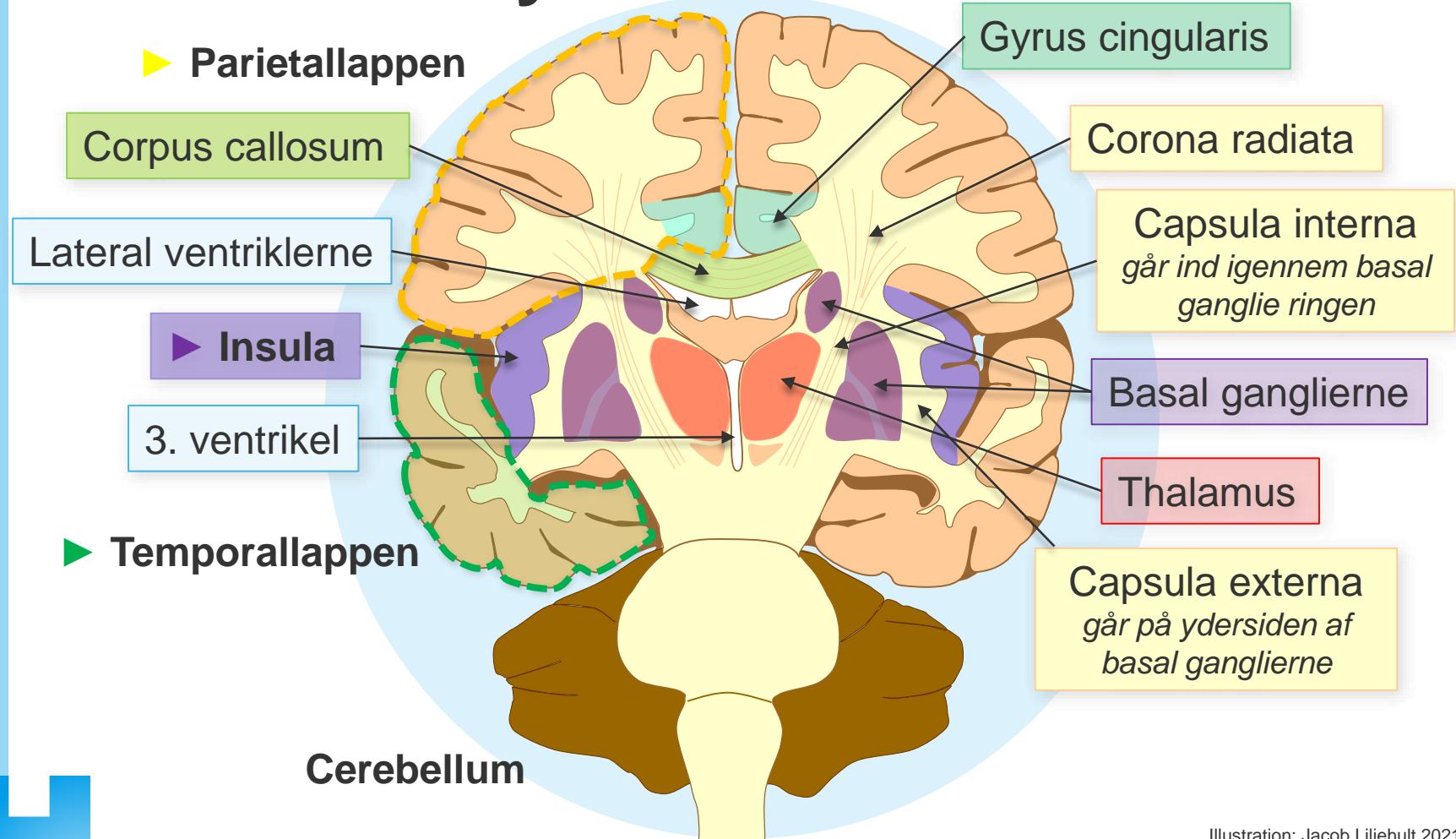

Illustration: Jacob Liljehult 2021

Hemisfære-lateralisering

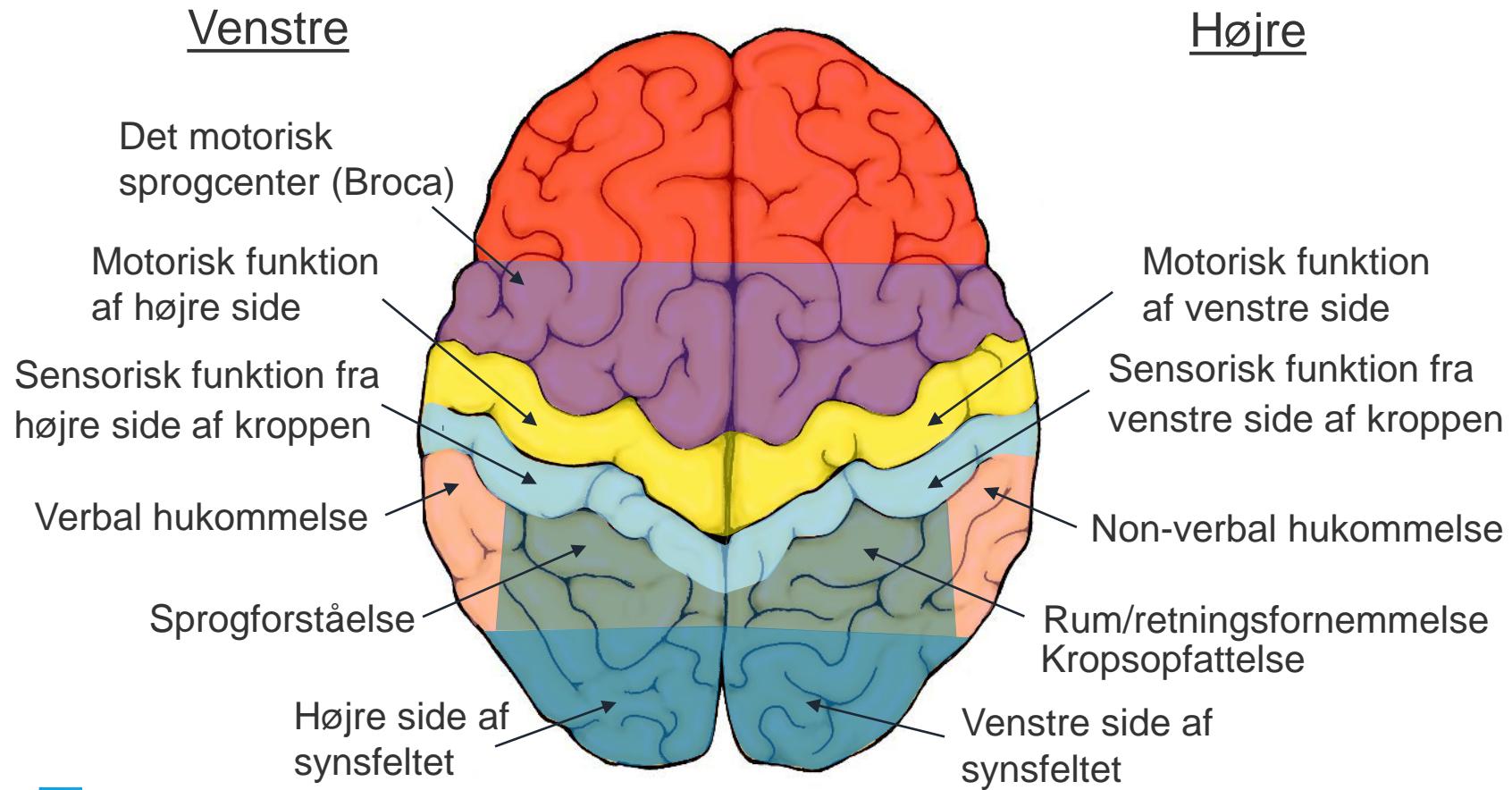
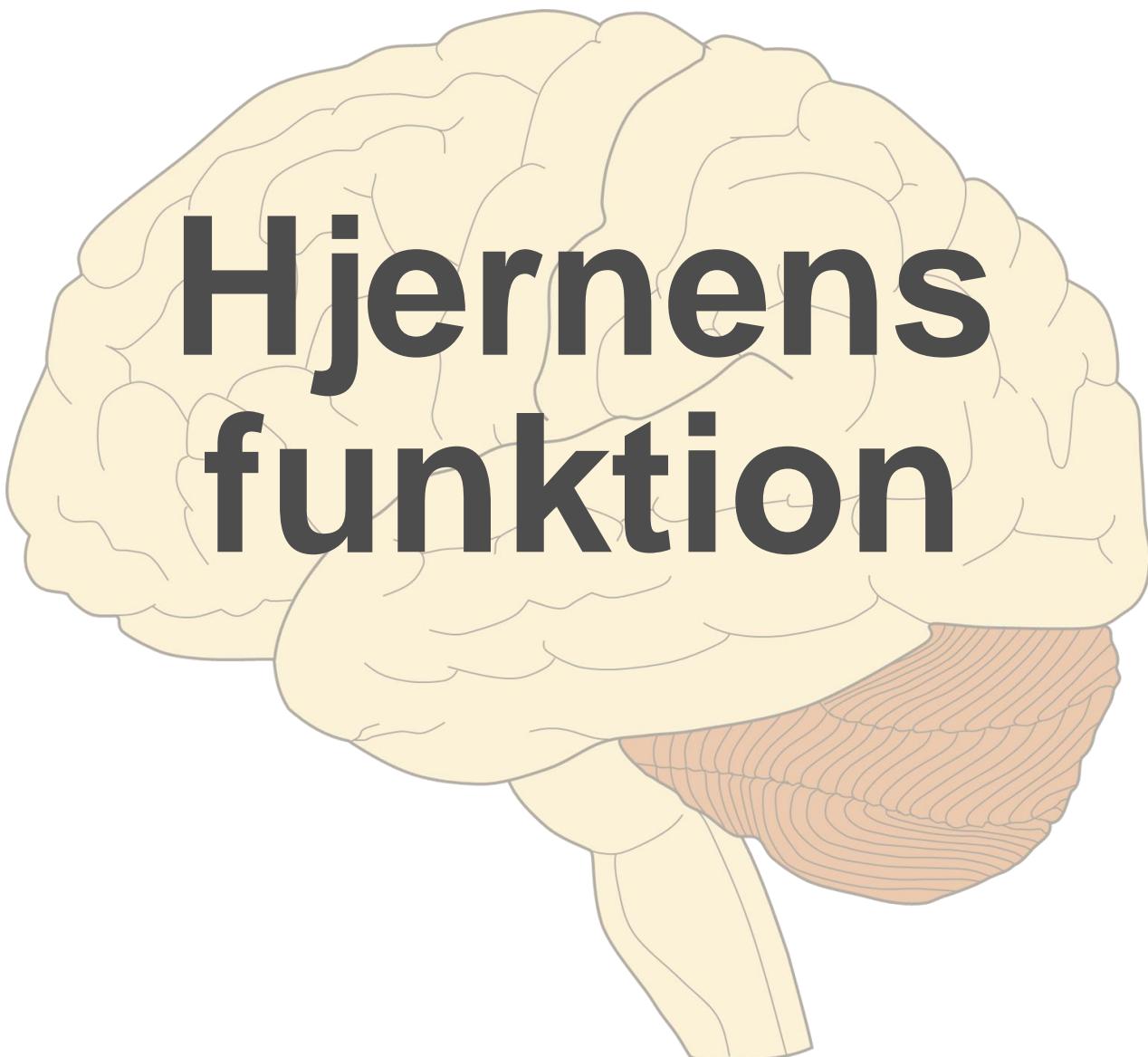
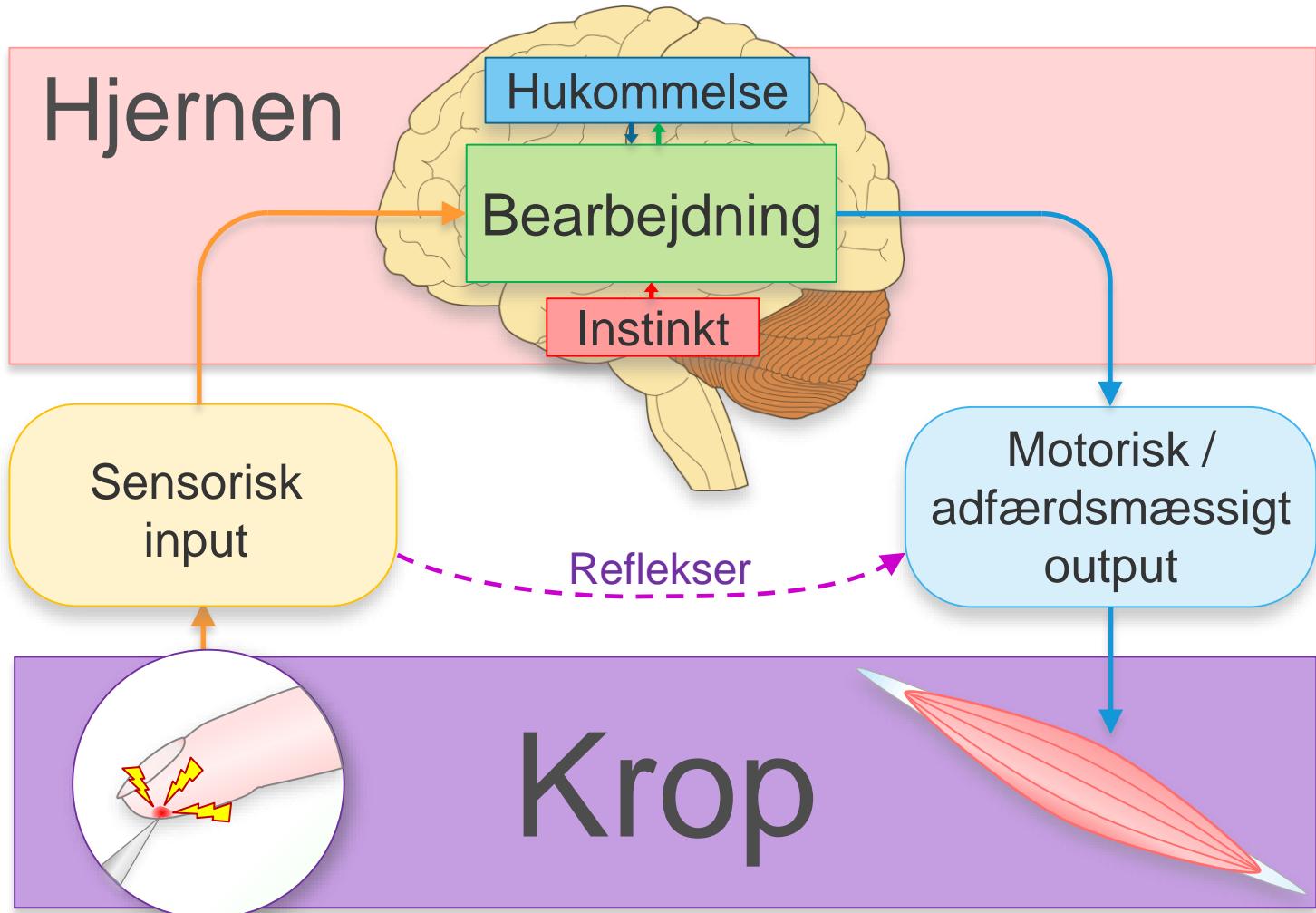

Illustration: Jacob Liljehult 2020

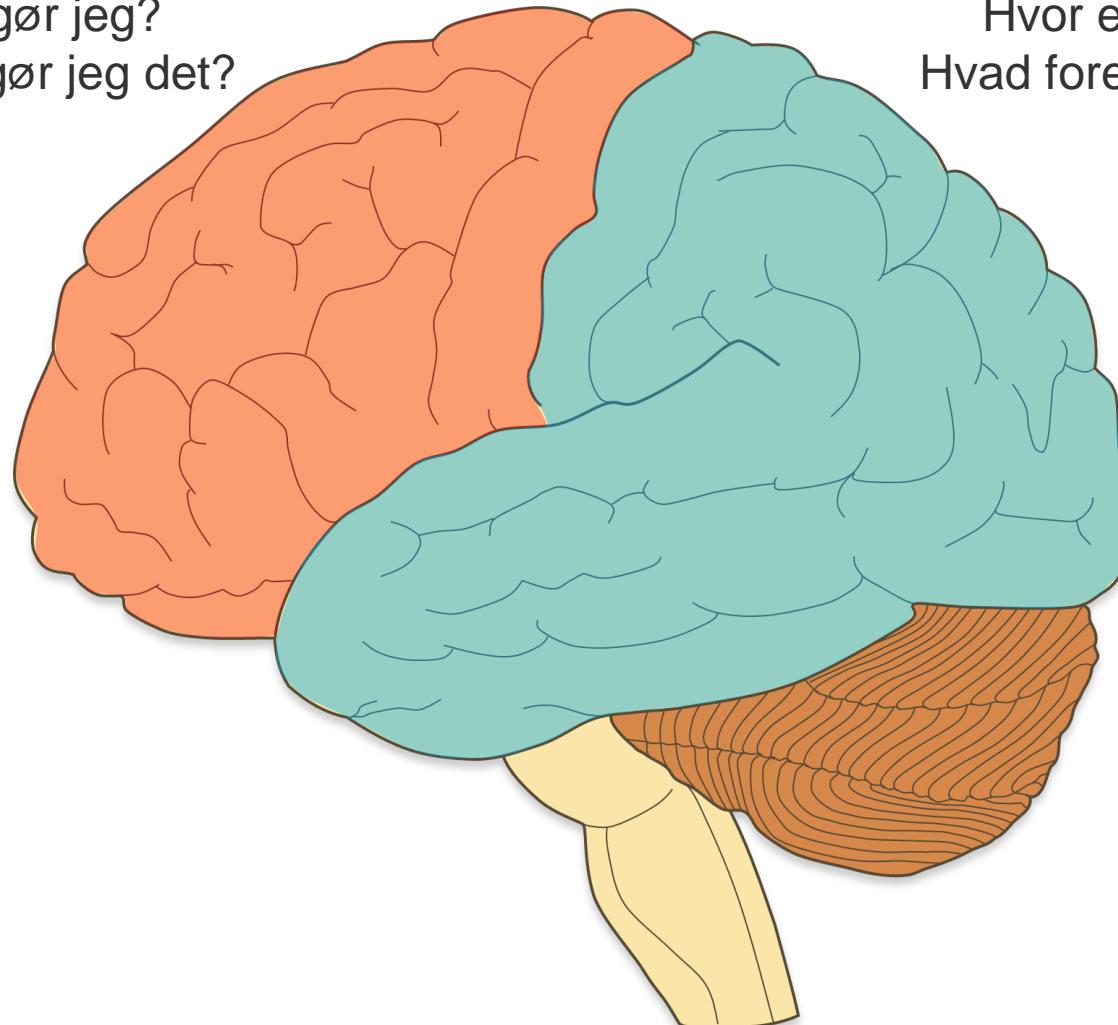
Hjernens funktion

Funktionel model

Eksekution

Hvad gør jeg?
Hvordan gør jeg det?

Perception

Hvor er jeg?
Hvad foregår der?

Perception

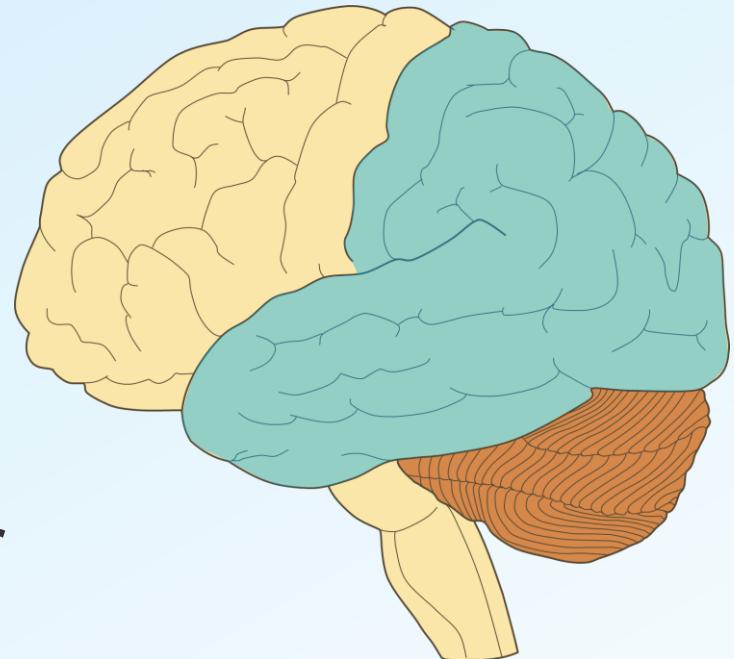
Sanser

- **Specialiserede sanser**

- Lugt
- Smag
- Syn
- Hørelse
- Balance

- **Somato-sensoriske sanser**

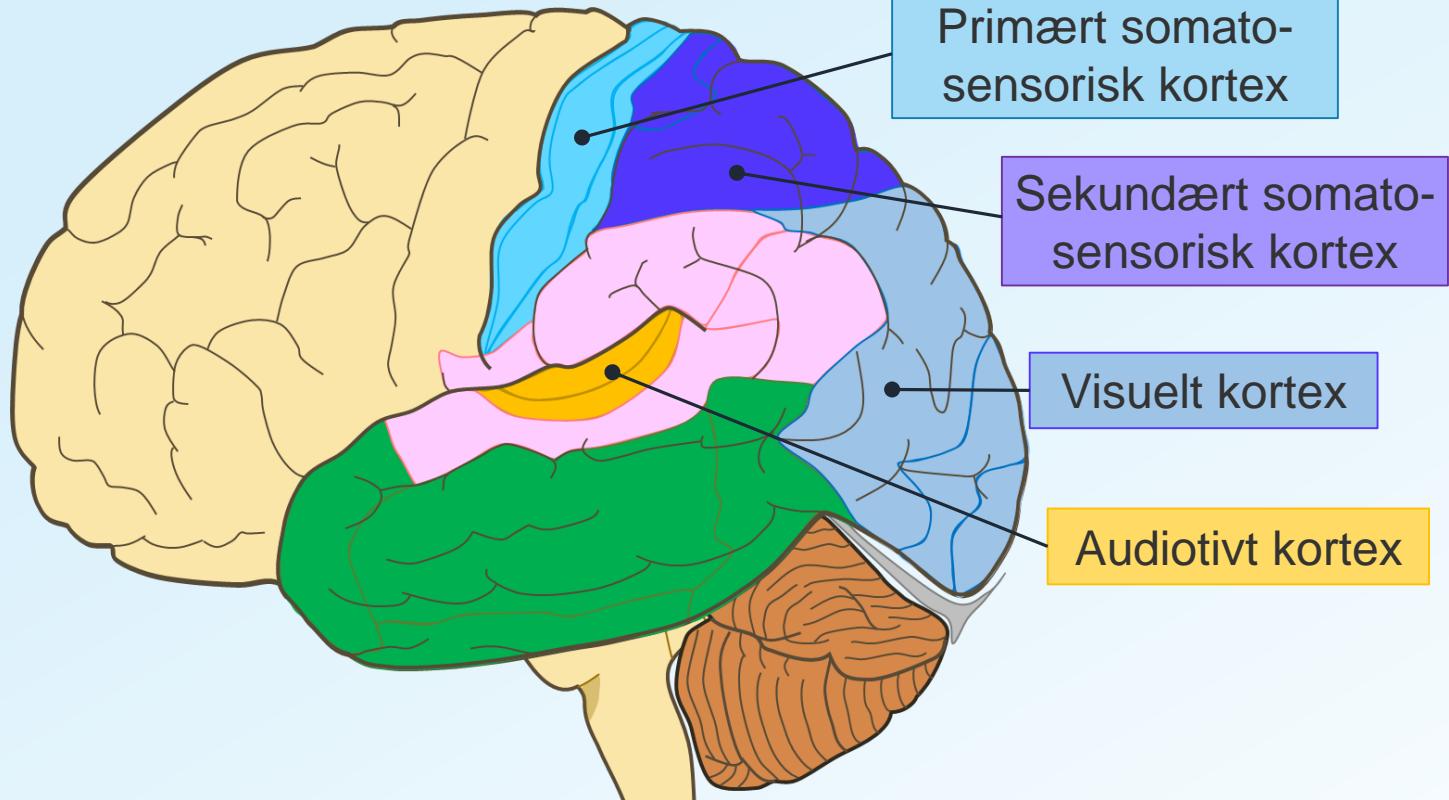
- Berøring
- Smerte/temperatur
- Proprioception

Kilde: Gade 2009

Illustration: Jacob Liljehult 2020

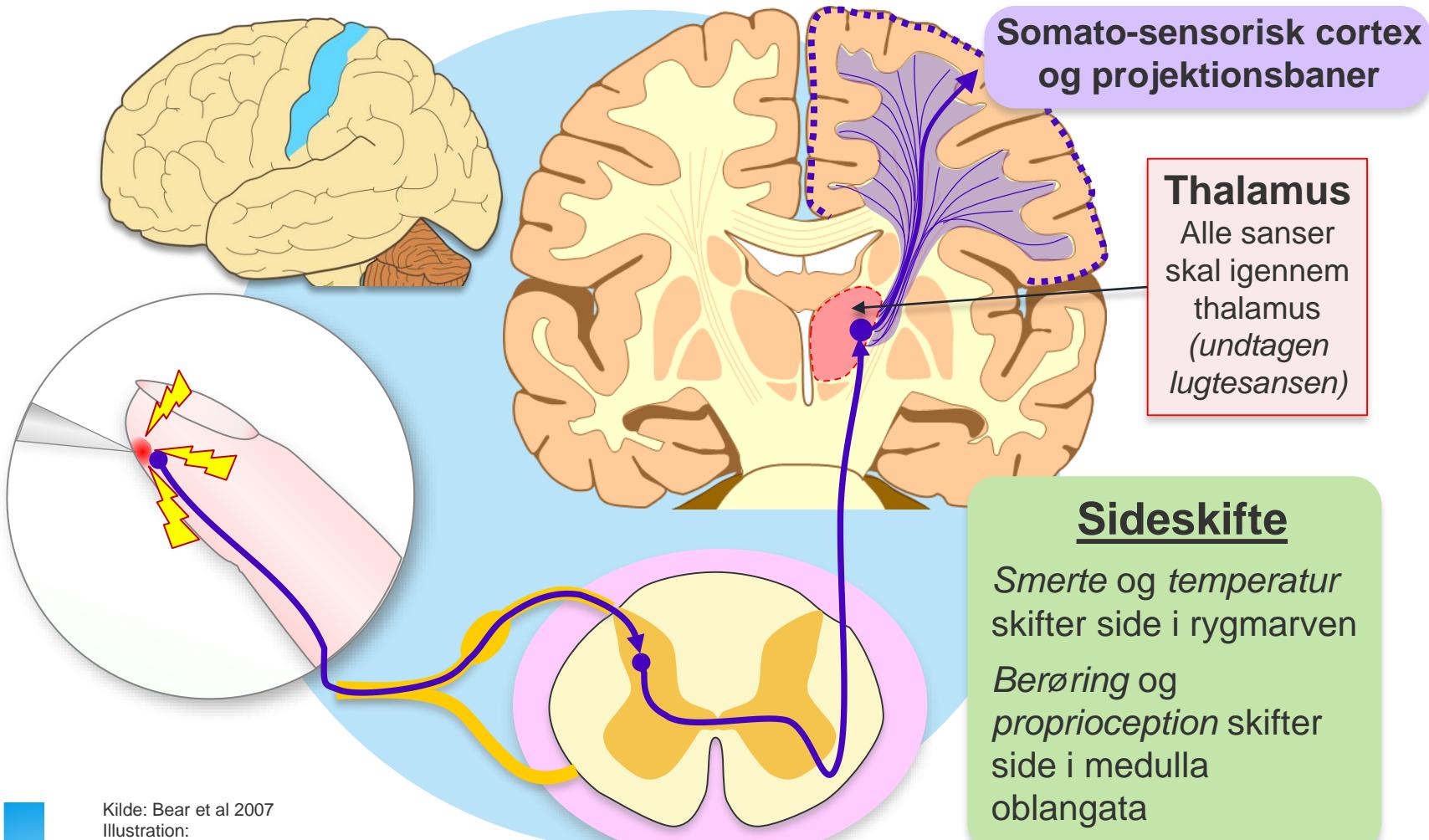
Perception

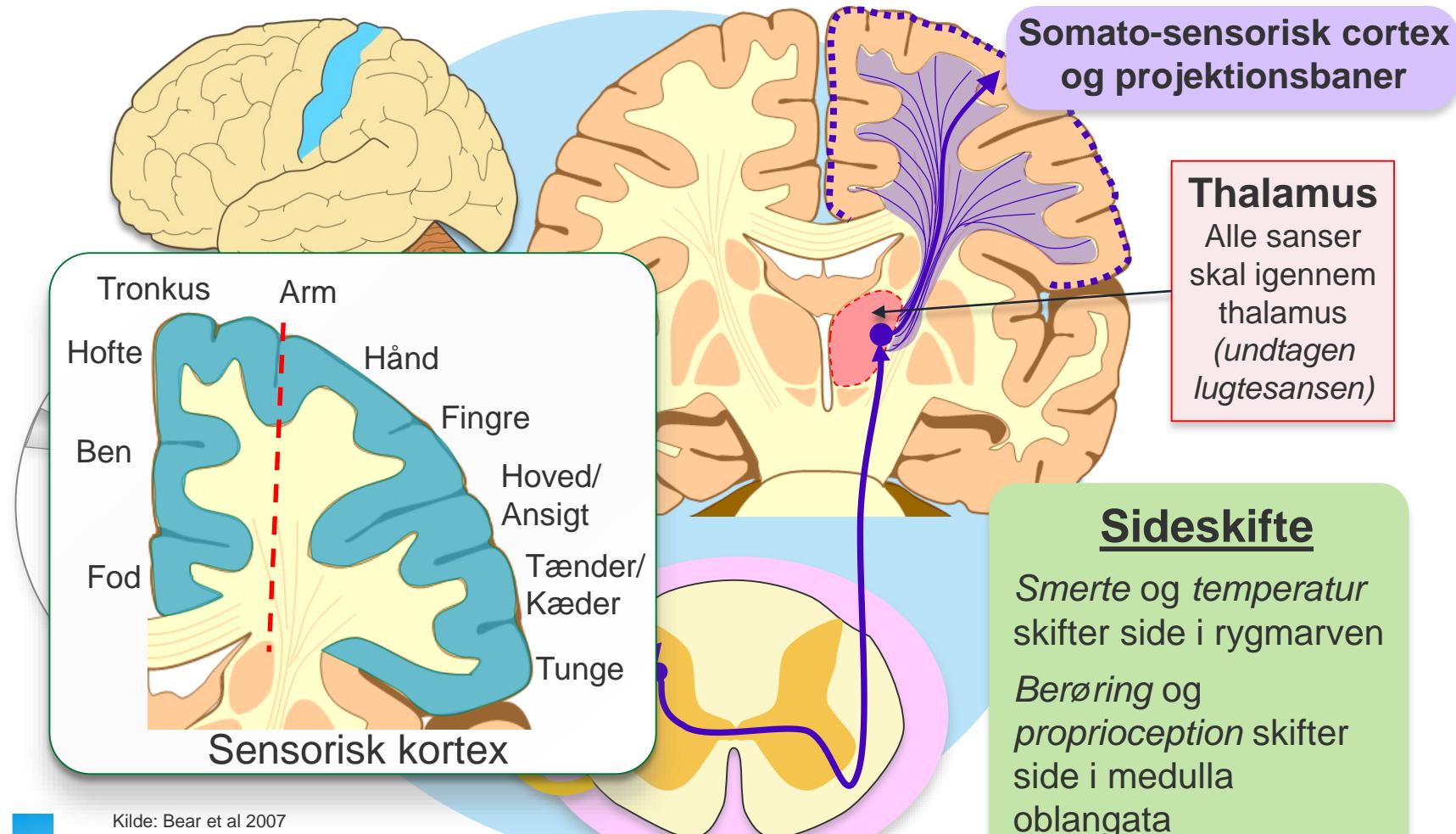
Kilde: Gade 2009

Illustration: Jacob Liljehult 2020

De somato-sensoriske baner

De somato-sensoriske baner

Kilde: Bear et al 2007
Illustration:
Jacob Liljehult 2020

Synet

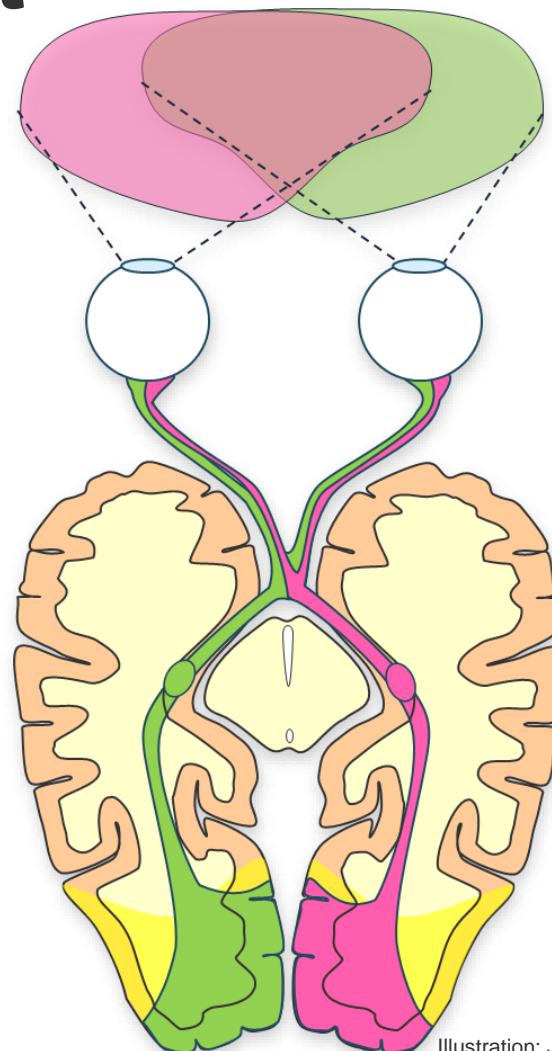
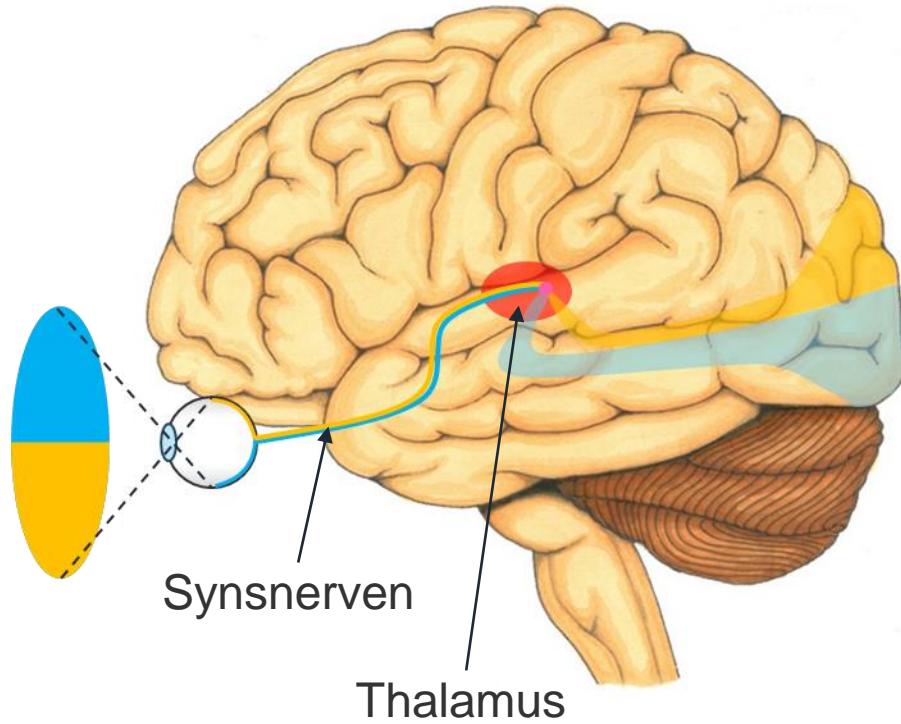
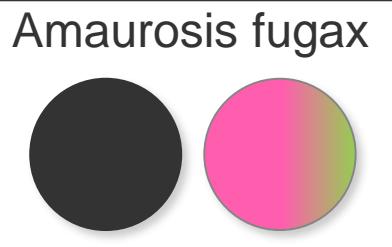

Illustration: Jacob Liljehult 2021

Visuelle forstyrrelser

Ved apopleksi er
anopsi altid i
 modsatte side

Hvis begge
occipitallapper
er ramt

Kortikal blindhed +
anosognosi
(Anton's syndrom)

Agnosi
Manglende evne til at
genkende ting
(Oftest bilaterale læsioner)

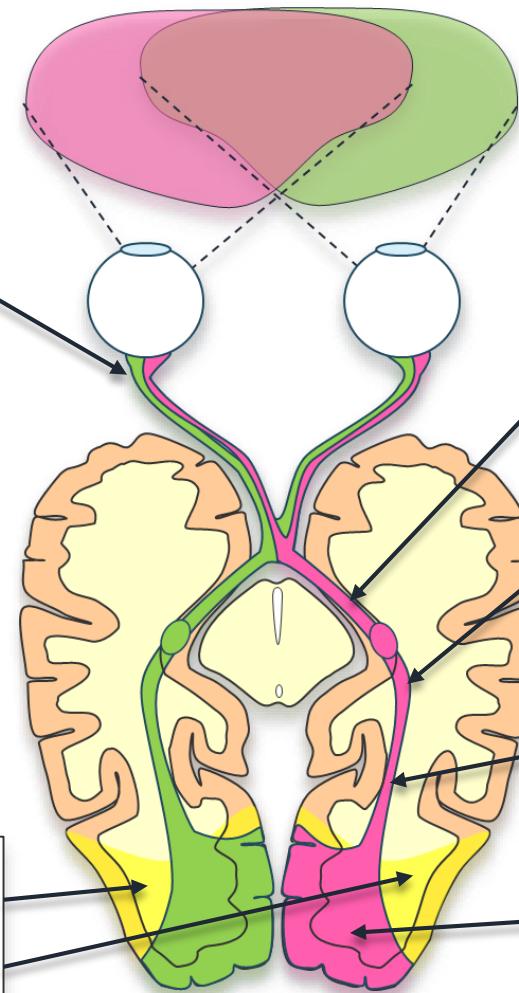

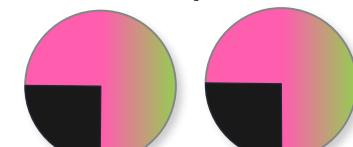
Illustration: Jacob Liljehult 2021

hemianopsi

Øvre kvadrant
anopsi

Nedre kvadrant
anopsi

hemianopsi

Visuo-spartielle forstyrrelser

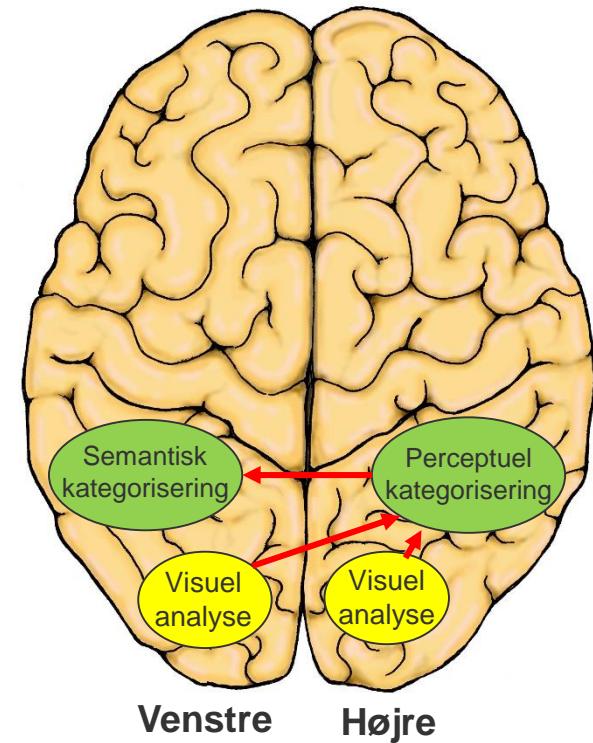
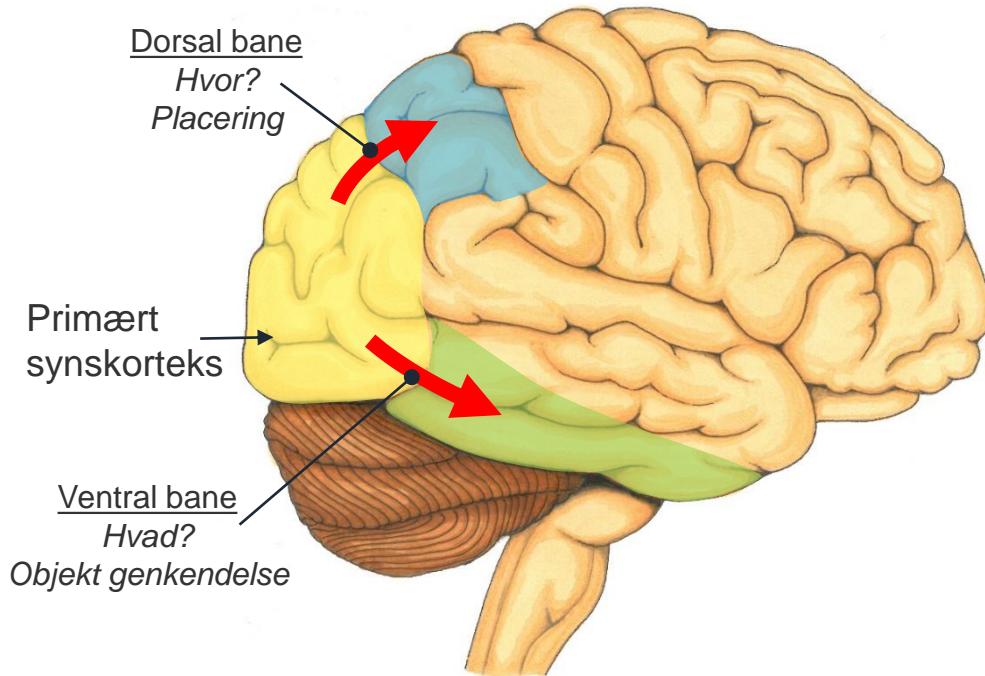

Illustration: Jacob Liljehult 2021

Visuo-spartielle forstyrrelser

Visuel agnosi

- Problemer med at genkende/identificere genstande visuelt
- Højre → Apperceptiv agnosi
 - Manglende genkendelse af genstande; kan ofte beskrive detaljer, men ikke helhed
 - Påvirker ofte evnen til at genkende ansigter
- Venstre → Associativ agnosi
 - kan ikke identificere genstande eller deres funktion

Simultan-agnosi

- Kan kun identificere én ting ad gangen

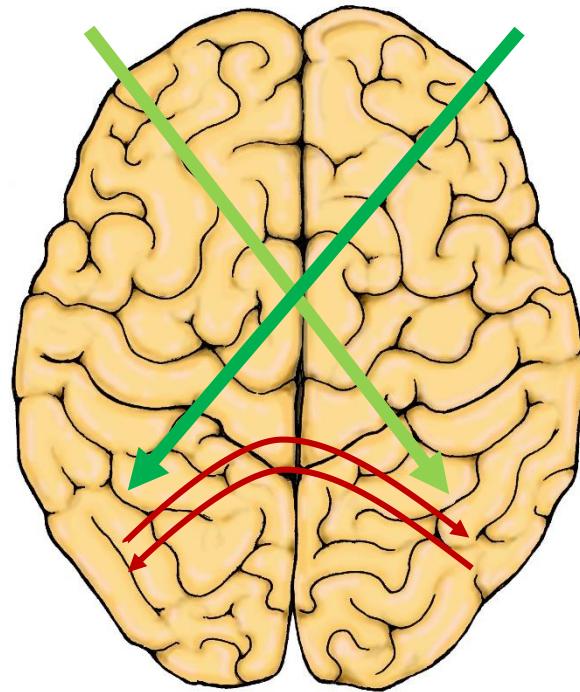
Visuo-spartiel disorientering

- Problemer med at vurdere genstandenes placering i rummet

Topografisk amnesi/agnosi

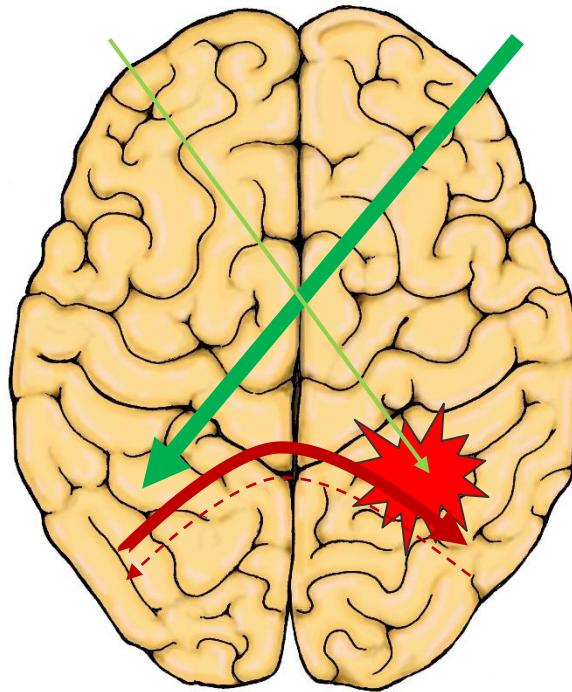
- Problemer med at huske/genkende kendte omgivelser

Neglekt og inattention

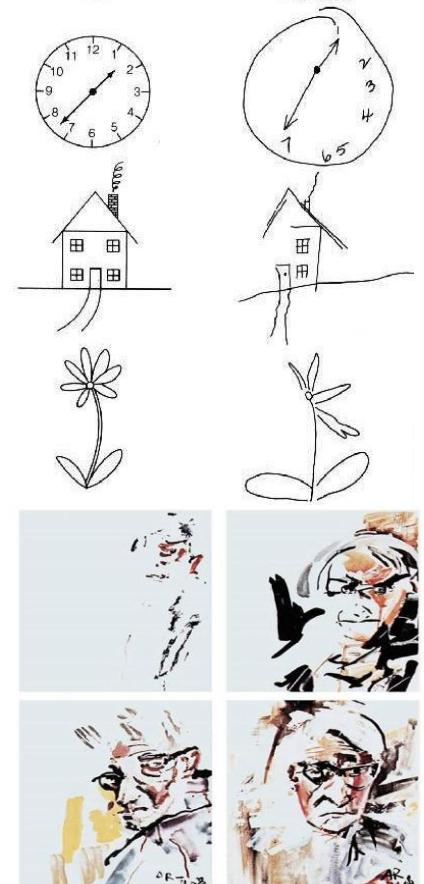
Normal hjerne

Illustration: Jacob Liljehult 2020
Kilde Gazzaniga et al 2009

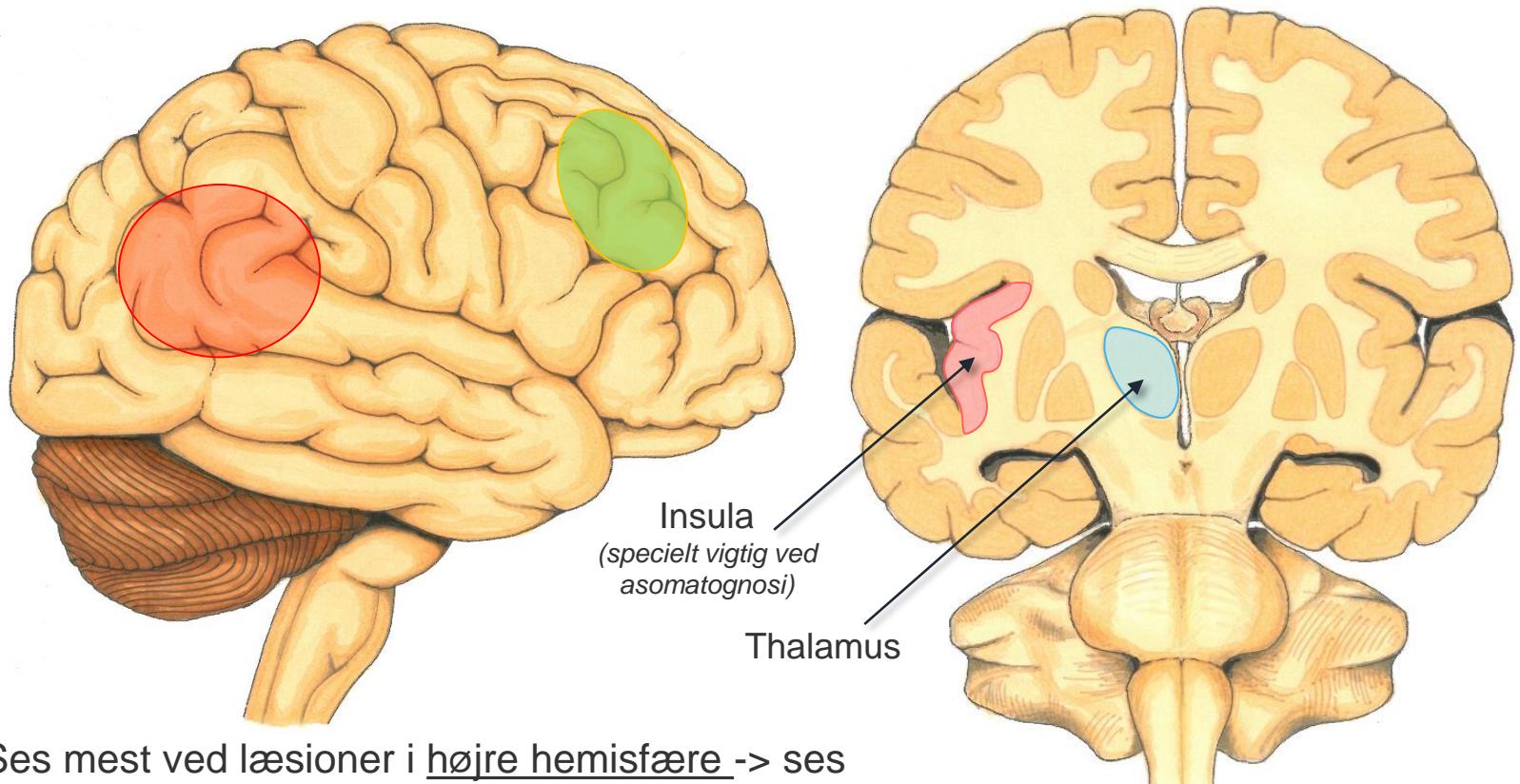

Læsion i højre
parietallap

Figure 13. Drawings by a patient with left-side neglect.
Model
Patient's copy

Anosognosi

Ses mest ved læsioner i højre hemisfære -> ses derfor ofte sammen med venstresidig hemiparese

Anosognosi

Manglende sygdoms- eller symptomerkendelse

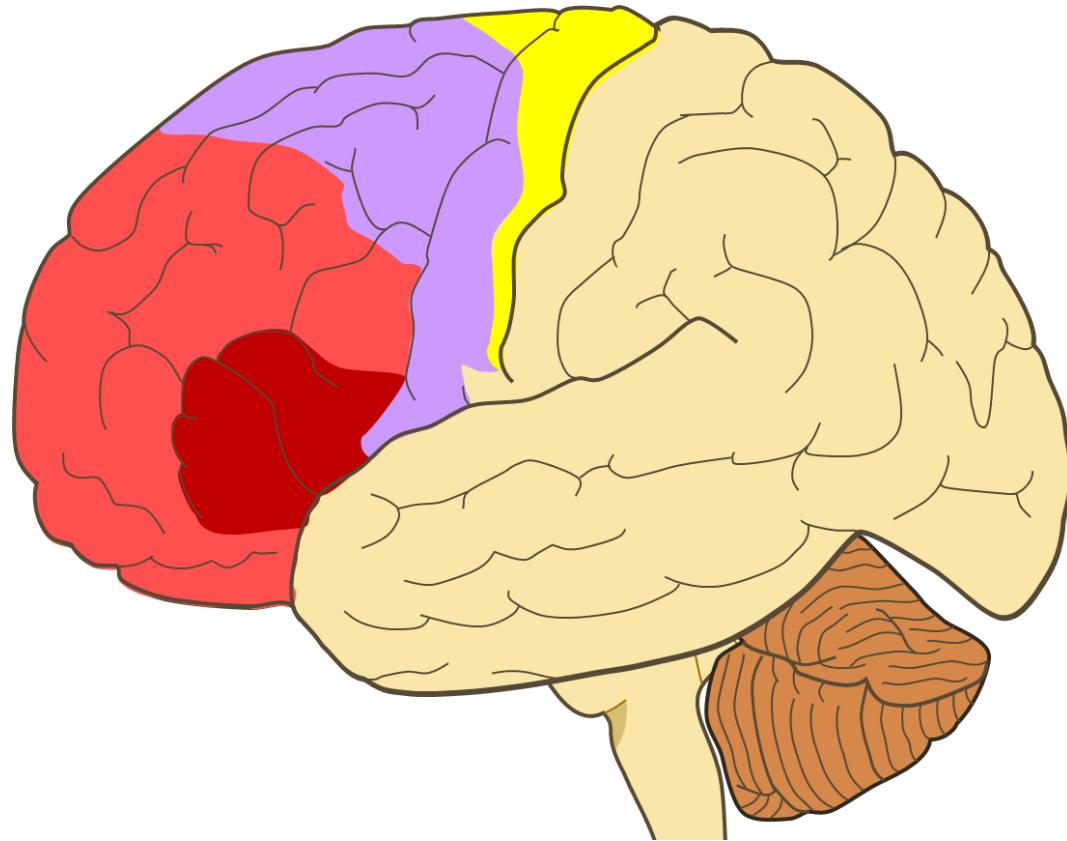
Kategorier

- Global anosognosi: Benægter generelt at være syg (hyppigt ved hovedtraumer og demens)
- Lokal anosognosi: Benægter et specifikt symptom – ofte hemiparese eller hemianopsi (hyppigt ved apopleksi)
- Asomatognosi: Vedkender sig ikke ejerskab over lammet ekstremitet "*Der ligger et fremmed ben i min seng*" (hyppigt ved apopleksi)

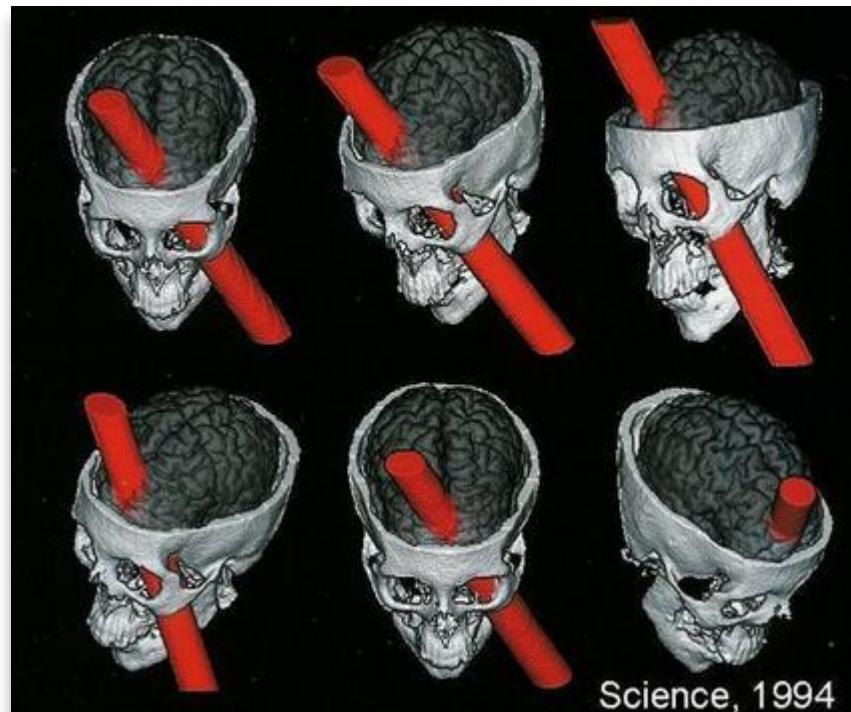
Karakteristika

- Fortæller ikke spontant om symptomer
- Benægter eksplisit symptomerne
- Konfabulerer om årsagen til symptomerne (udenoms forklaringer)
- Tager ikke højde for symptomerne i sin adfærd
- Reagerer ikke følelsesmæssigt/virker ligeglads (*anosodiafori*)
- Tager ikke højde for symptomerne i sine planer for fremtiden (urealistisk om fremtiden)

Eksikution *fra plan til handling*

Frontallapperne

Science, 1994

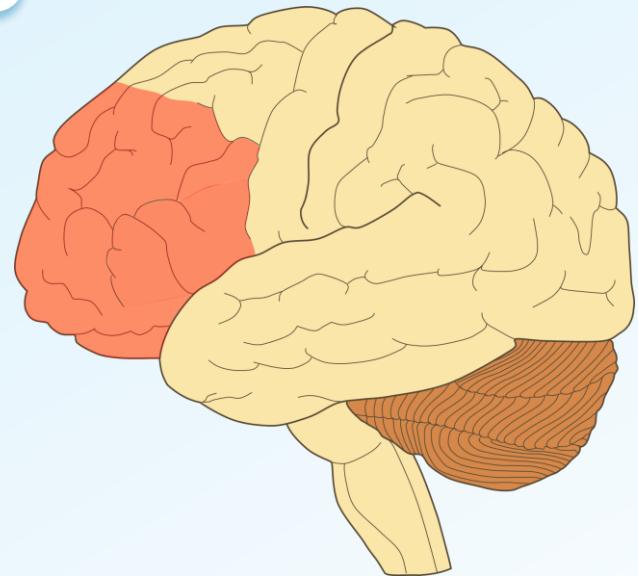
Phineas P Gage (1823-1860)

Billeder: Wikipedia; Damasio et al, 1994

Præfrontale funktioner

Beslutninger om hvad man
skal gøre og hvordan

- Eksiktive funtioner
 - Spontanitet, handlekraft, opmærksomhed, fleksibilitet, motivation, målrettet adfærd
- Responshæmning
- Dømmekraft, selvindsigt
- Personlighed
- Hukommelse

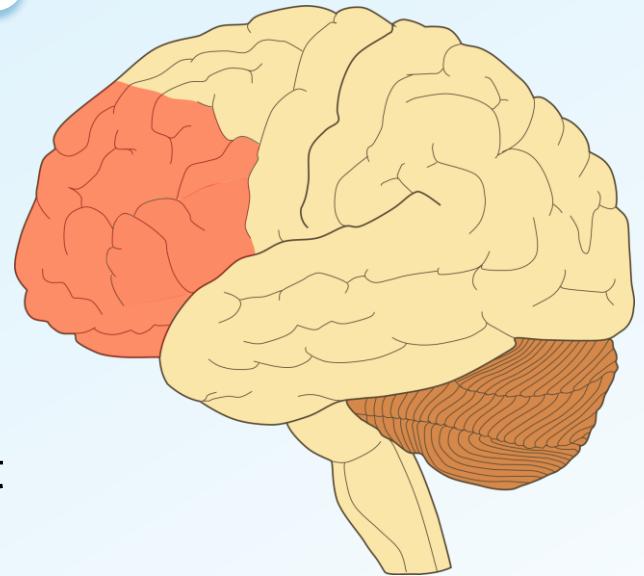
Kilde: Gade 2009

Illustration: Jacob Liljehult 2020

Præfrontale funktioner

Beslutninger om hvad man
skal gøre og hvordan

- Apati, rigiditet, springende opmærksomhed
- Perseveration og stereotyp adfærd
- Manglende hæmning
- Nedsat dømmekraft, selvindsigt
- Ændret personlighed

Kilde: Gade 2009

Illustration: Jacob Liljehult 2020

Præfrontale funktioner

Dorso-lateralt

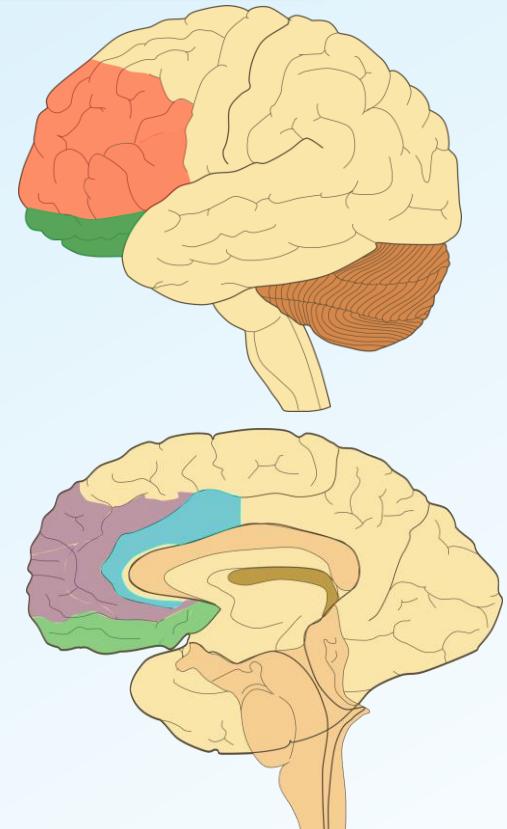
- Nedsat energi, initiativløshed, nedsat evne til planlægning, ligegyldig

Orbitalt

- Opstemt, rastløs, mangler hæmninger, ansvarsløse handlinger, hensynsløs, selvoptaget

Medialt

- Nedsat opmærksomhed, nedsat bevidsthed, desorienteret, konfabulerende

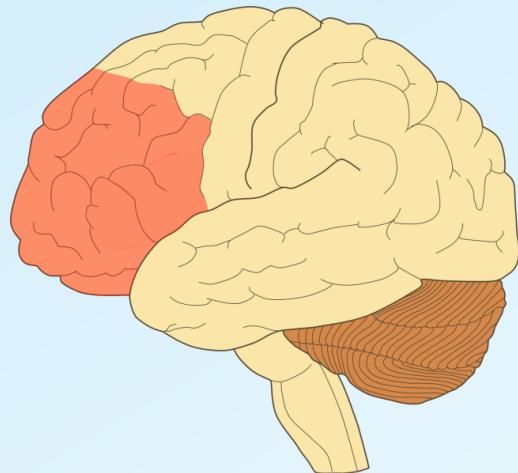

Kilde: Gade 2009

Illustration: Jacob Liljhult 2020

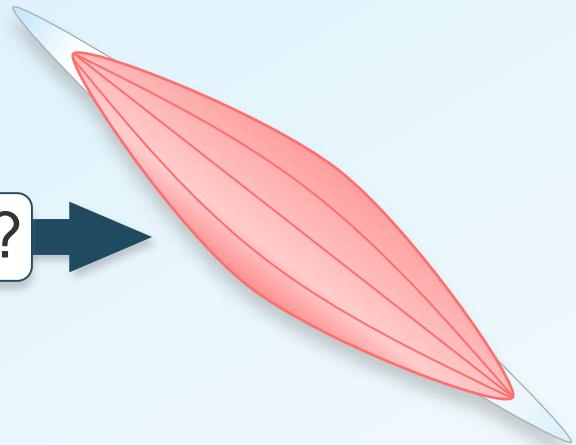
Det motorisk system

Beslutning

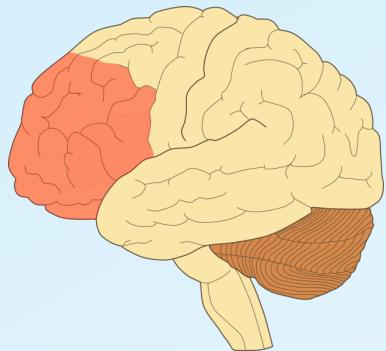
Bevægelse

Hvordan?

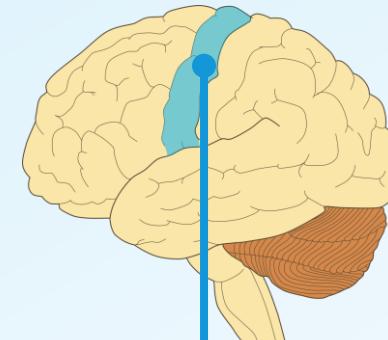

Det motorisk system

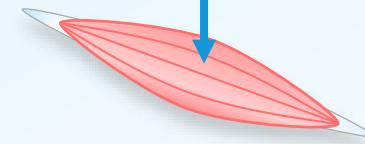
Beslutning

Primært
motorisk kortex

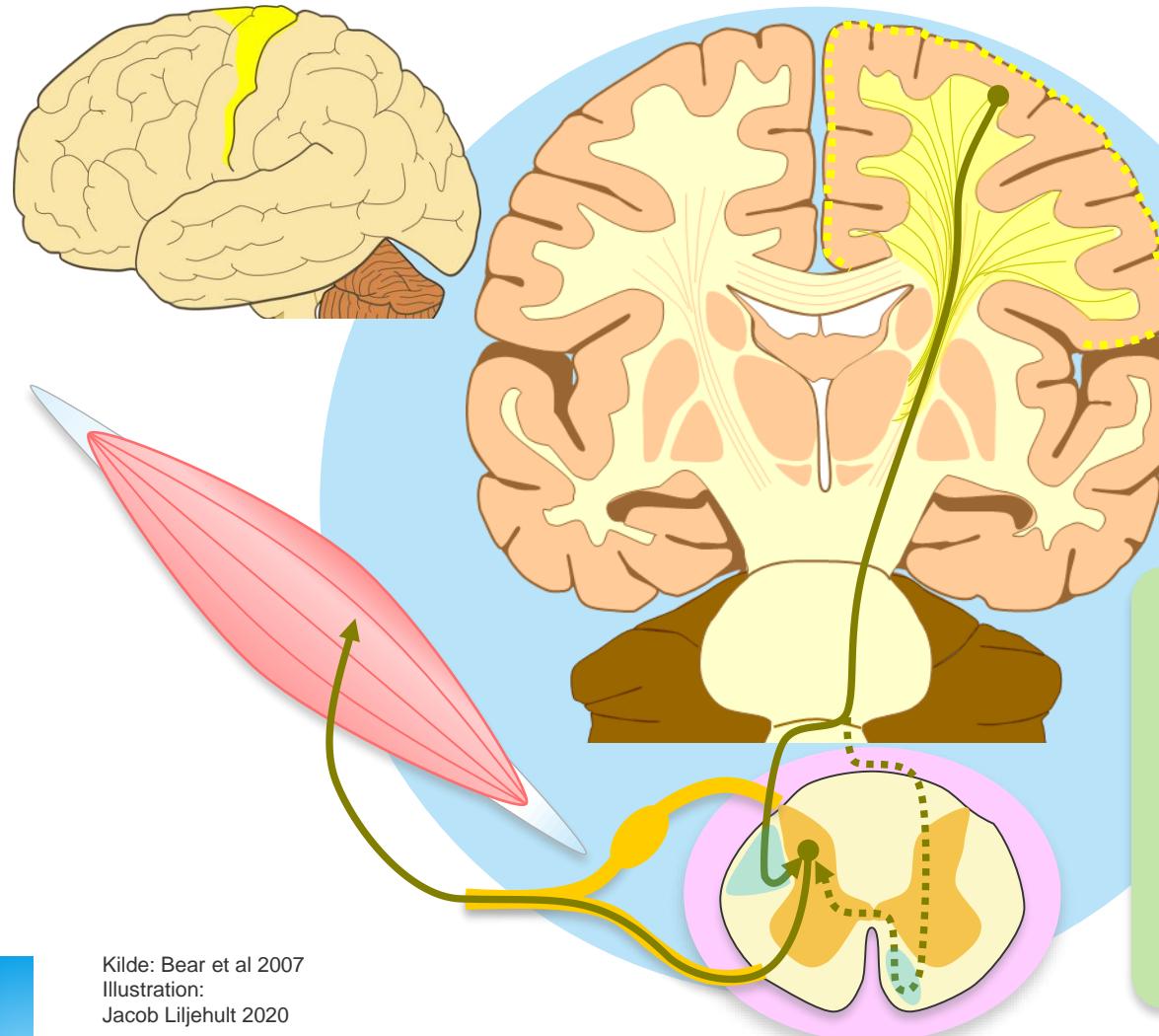

*Hver muskel skal
have besked på
hvad den skal gøre*

Bevægelse

De motoriske baner

Motorisk cortex og
projektionsbaner

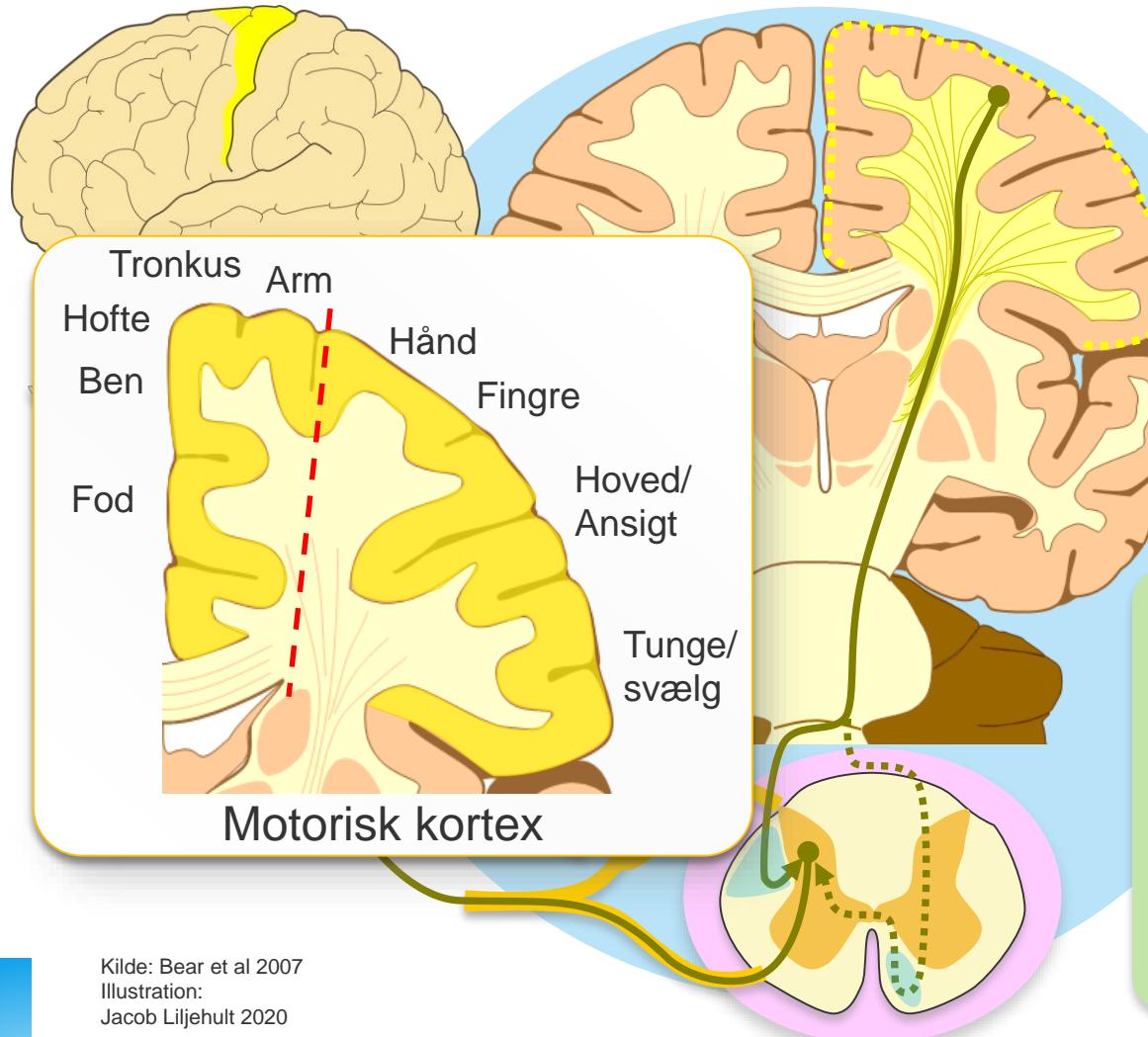
Sideskifte

Baner for *voluntære* bevægelser skifter side i medulla oblangata

Baner for *involuntære* bevægelser skifter side i rygmarven

Kilde: Bear et al 2007
Illustration:
Jacob Liljehult 2020

De motoriske baner

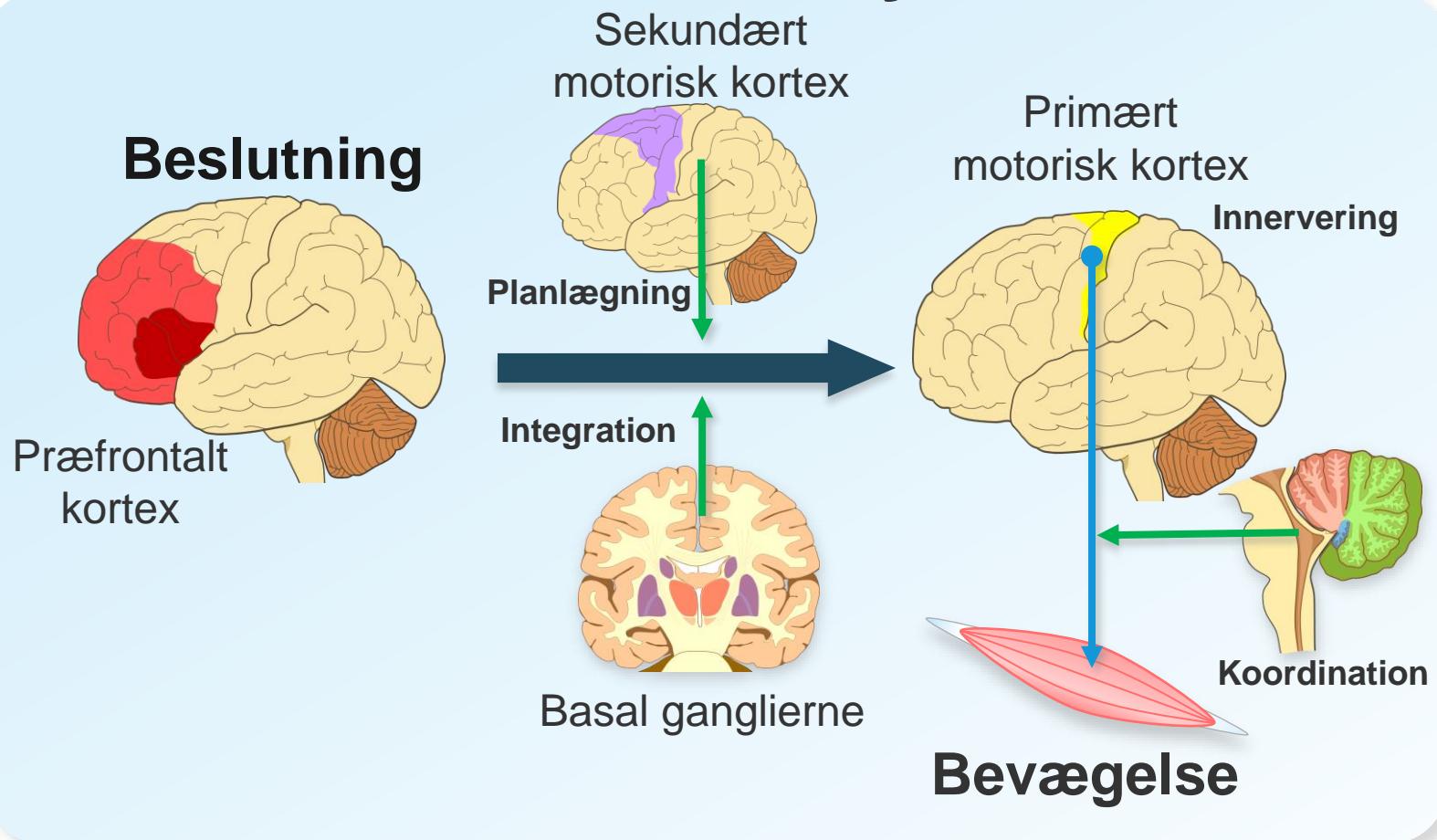
Motorisk cortex og
projekionsbaner

Sideskifte

Baner for *voluntære* bevægelser skifter side i medulla oblangata

Baner for *involuntære* bevægelser skifter side i rygmarven

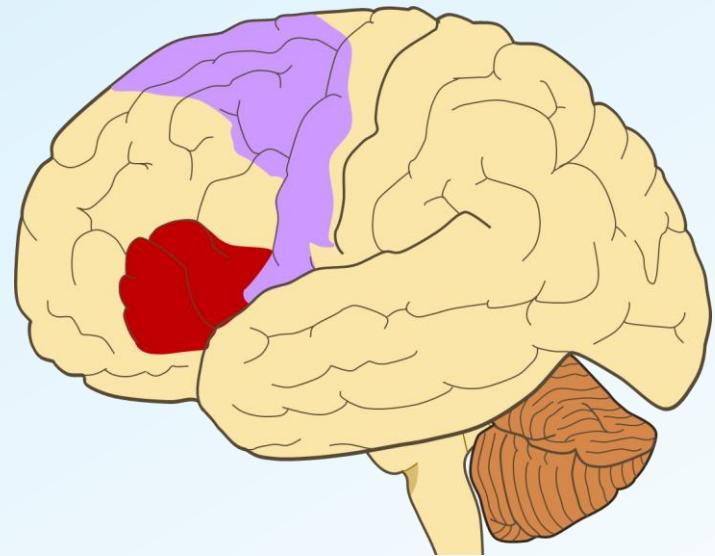
Det motorisk system

Sekundært motorisk kortex

- Planlægning af adfærd og bevægelse
- Skemaer for hvordan bevægelser skal laves

- Tale-motorik
- Non-verbal kommunikation (ansigtsudtryk, gestik)

Kilde: Gade 2009

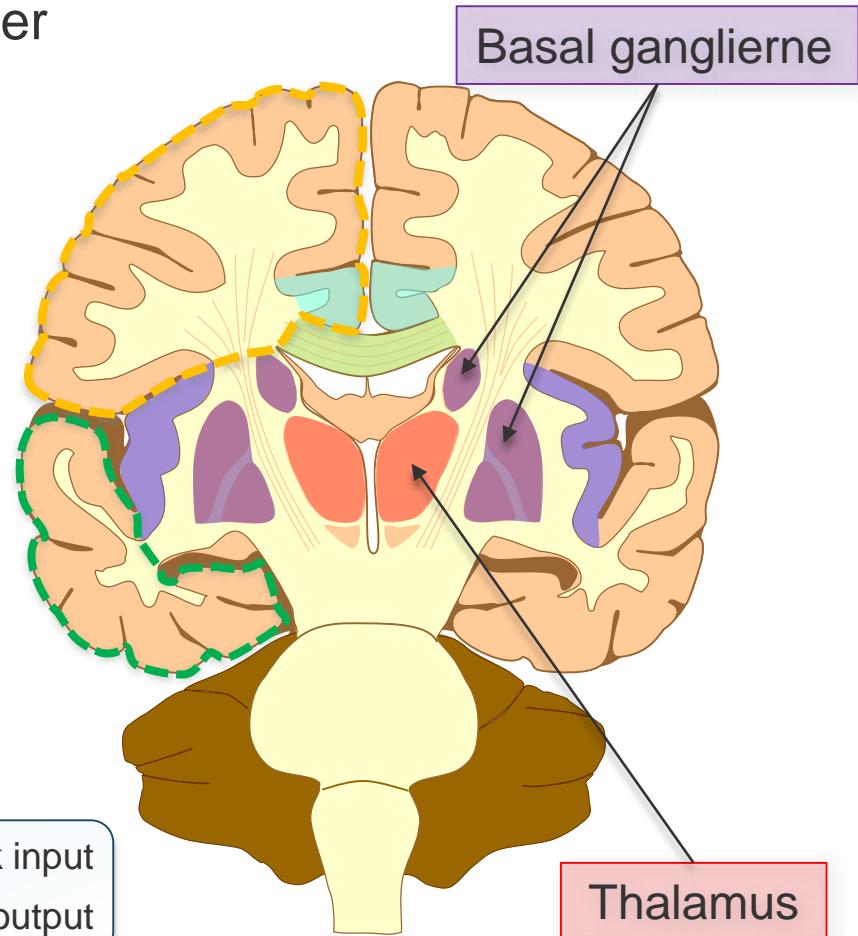
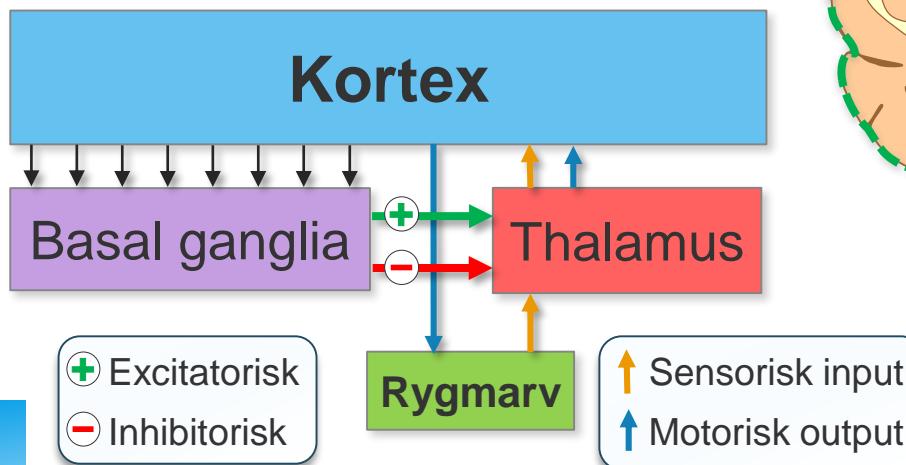
Illustration: Jacob Liljeblad 2020

Basal ganglierne

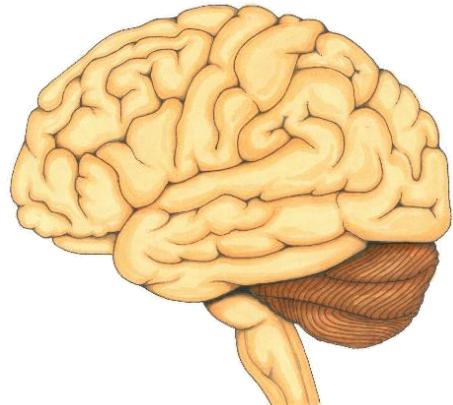
Tager input fra kortex og samordner det til et samlet adfærds-output

Tre kredsløb:

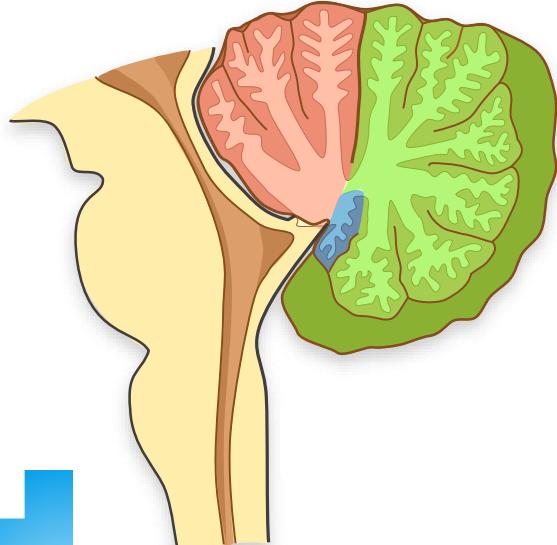
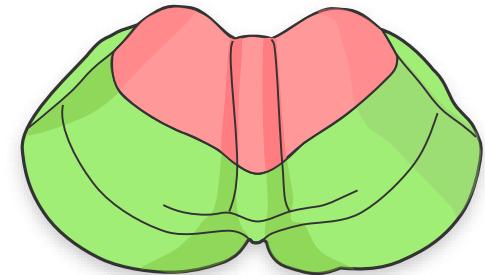
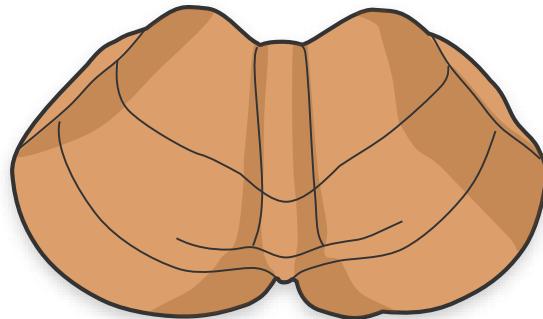
1. Integration af motorisk output
2. Læring og kognition
3. Regulering af emotionelle aspekter af adfærd

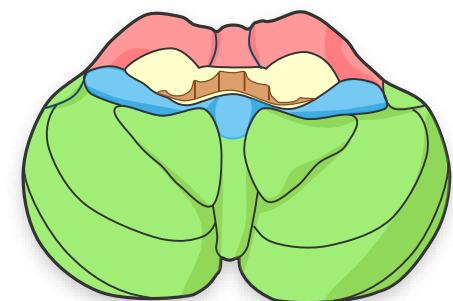
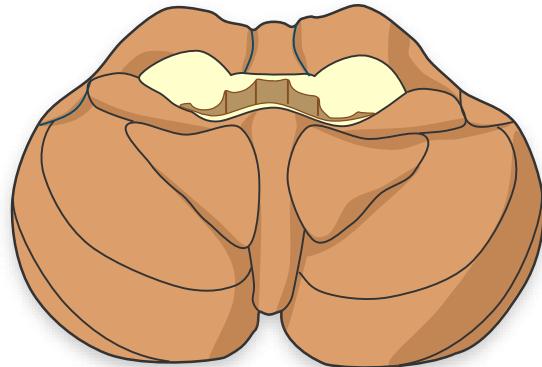
Cerebellum

Superiort

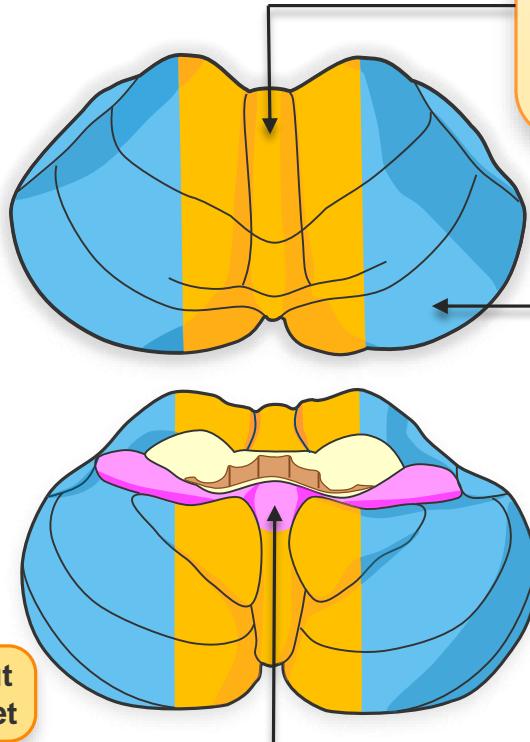
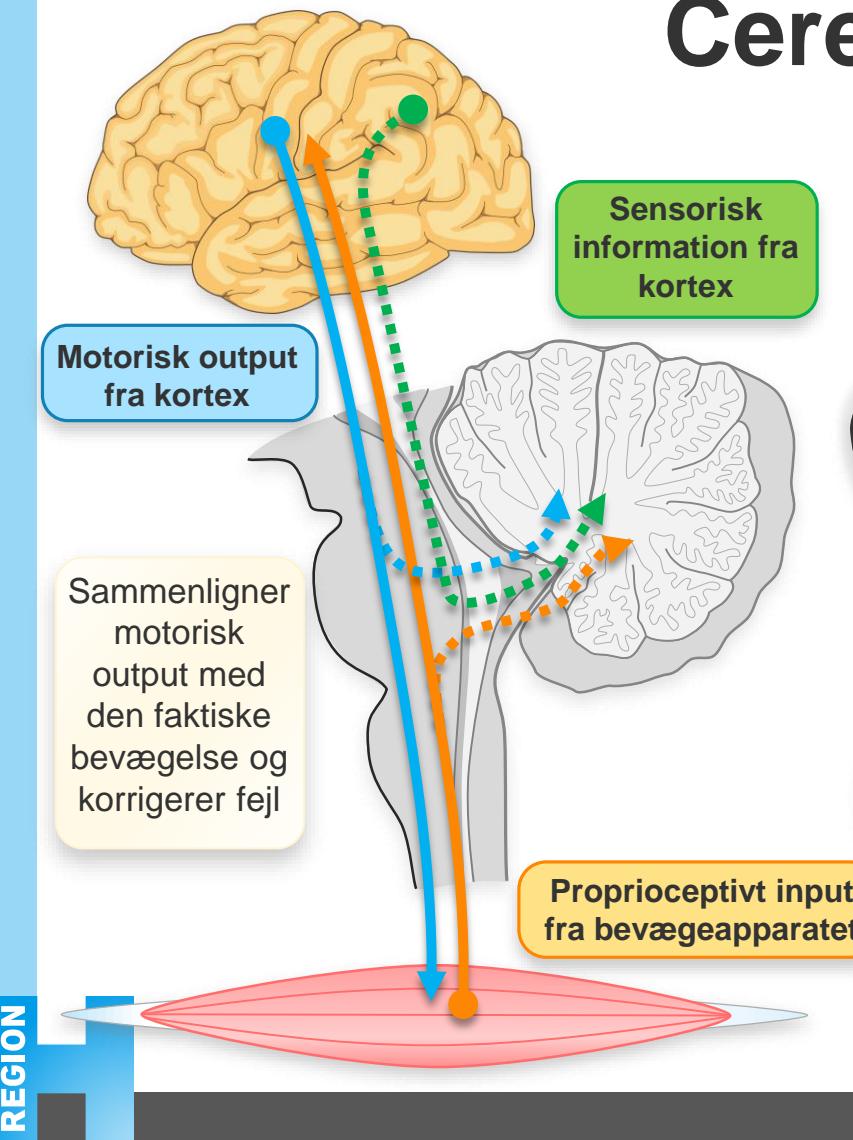

Inferiort

- Lobus Anterior
- Lobus Posterior
- Lobus Flocculonodularis

Cerebellum

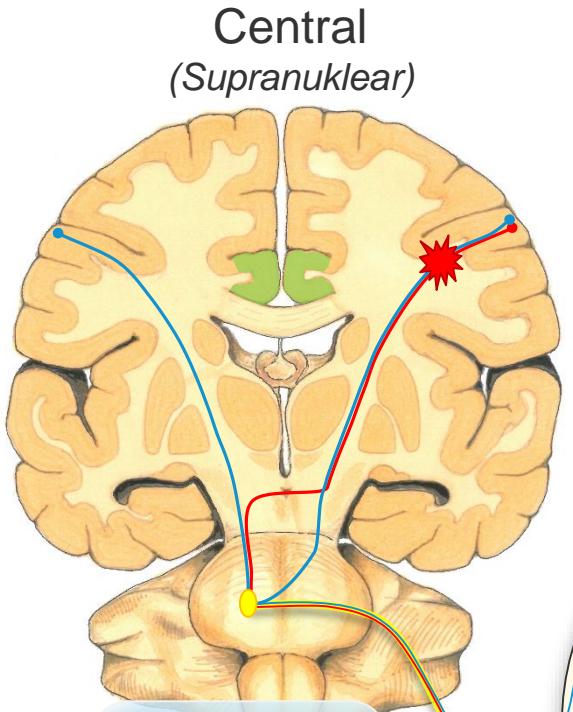

- Propriotion
- Tonus
 - Truncus instabilitet
 - Gang-ataksi

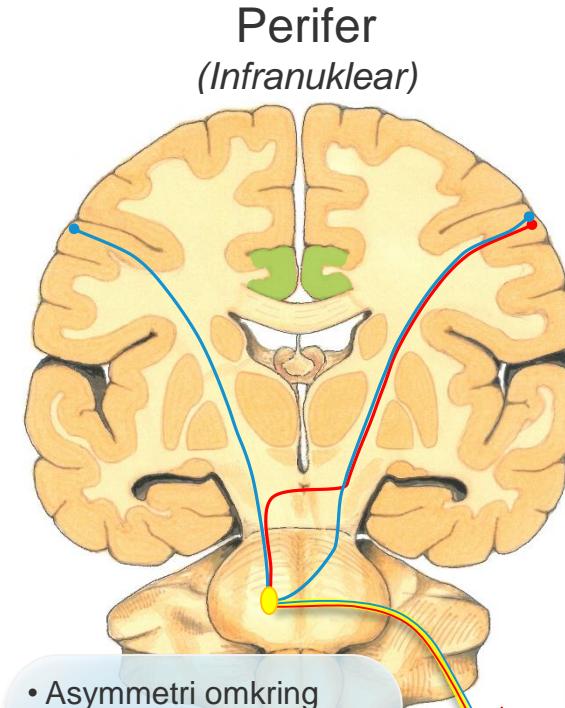
- Koordination
 - Koordinations problemer
 - Ataksi (ekstremitet)
 - Intentions-tremor
 - Dysmetri
 - Dysartri

- Balance
 - Balance-problemer

Faciales parese

- Asymmetri omkring munden
- Problemer med at smile og puste kinderne op

- Asymmetri omkring munden
- Problemer med at smile og puste kinderne op
- Ptose
- Problemer med at rynke panden

Illustration: Jacob Liljhult 2020

Apraksi

Generelt: Latenstid, tøvende og klodset, perseveration
Ideomotorisk

- Problemer med at lave de rigtige bevægelser der er knyttet til en handling
 - *Patienten kan ikke finde ud af at vinke på opfordring*

Ideatorisk

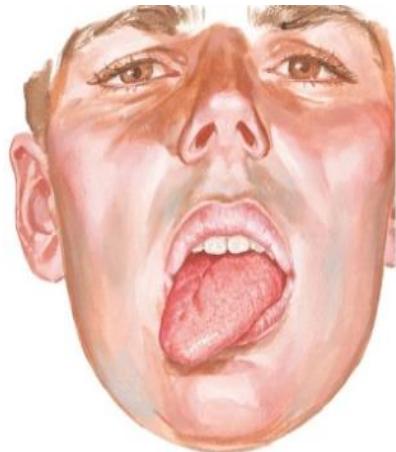
- Problemer med sekvensen af delelementer i en aktivitet
 - *Patienten begynder at bruse sig før han har taget tøjet af*

Konceptuel

- Problemer med at udvælge de rigtige genstande til handlingen
 - *Patienten prøver at børste tænder med tandpastatuben*

Mund og svælg

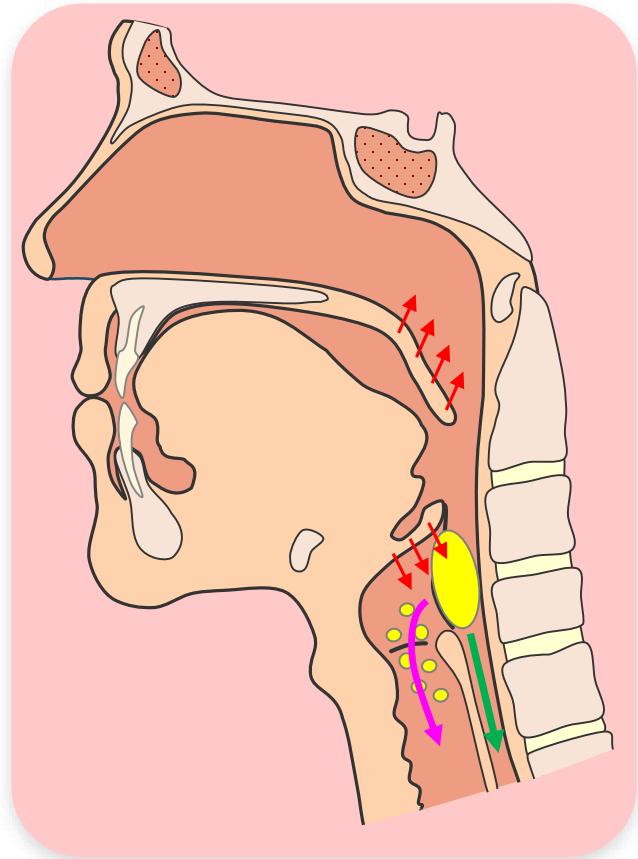
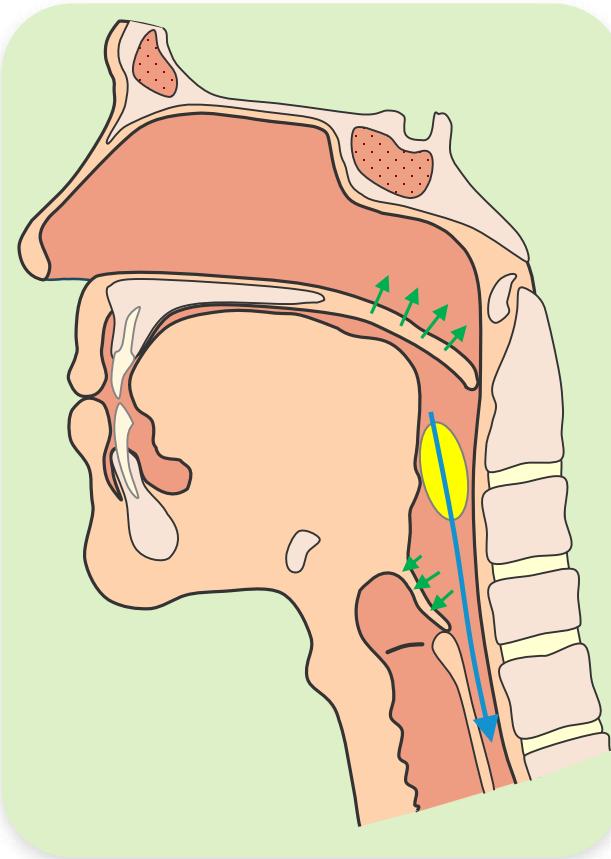
Tungedeviation

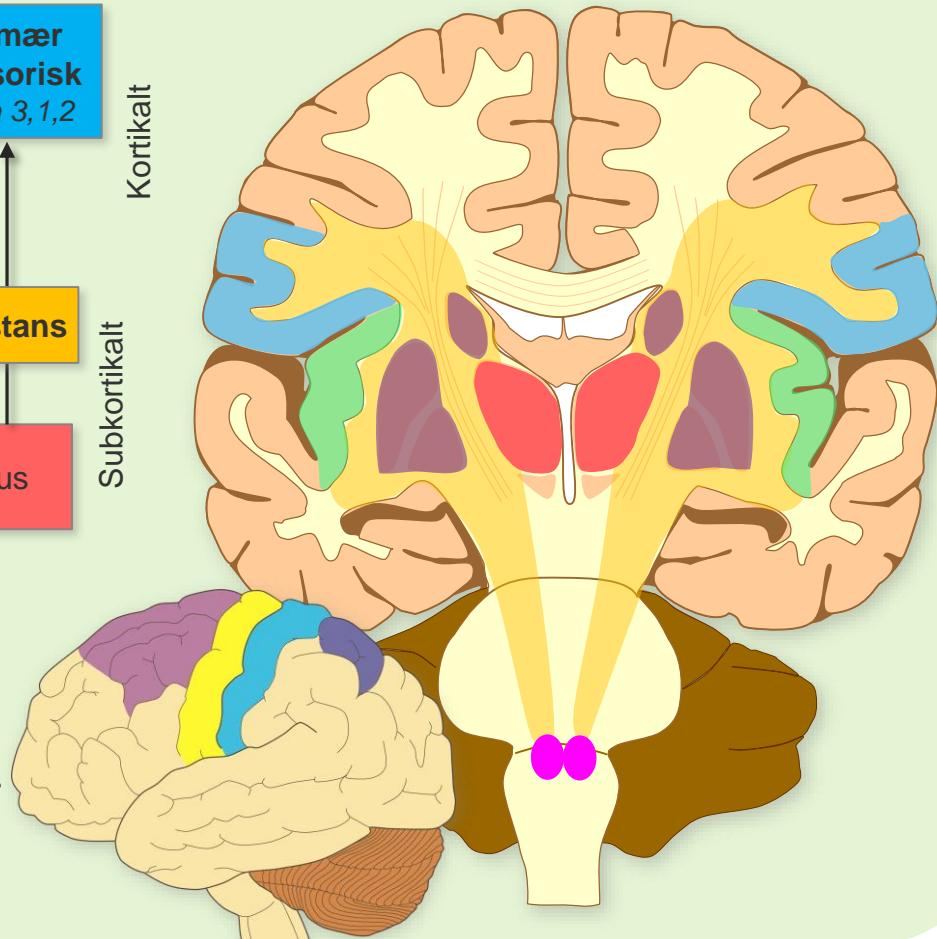
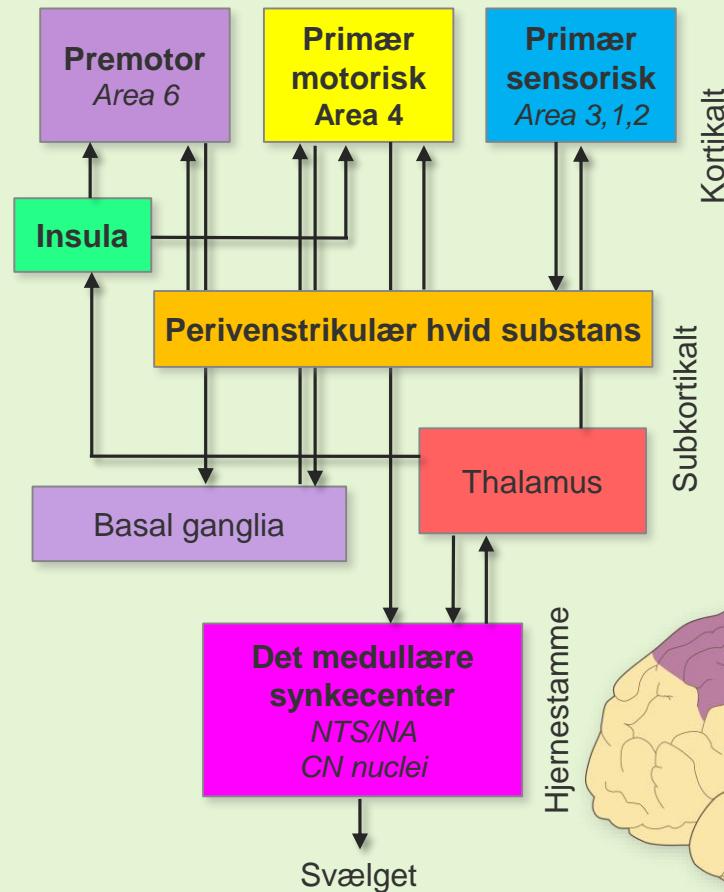
Ganesejlsparese

Dysfagi (*Synkeproblemer*)

Fysiologisk synkning

Efter Daniels et al. 1999

Sprog og kommunikation

Venstre side

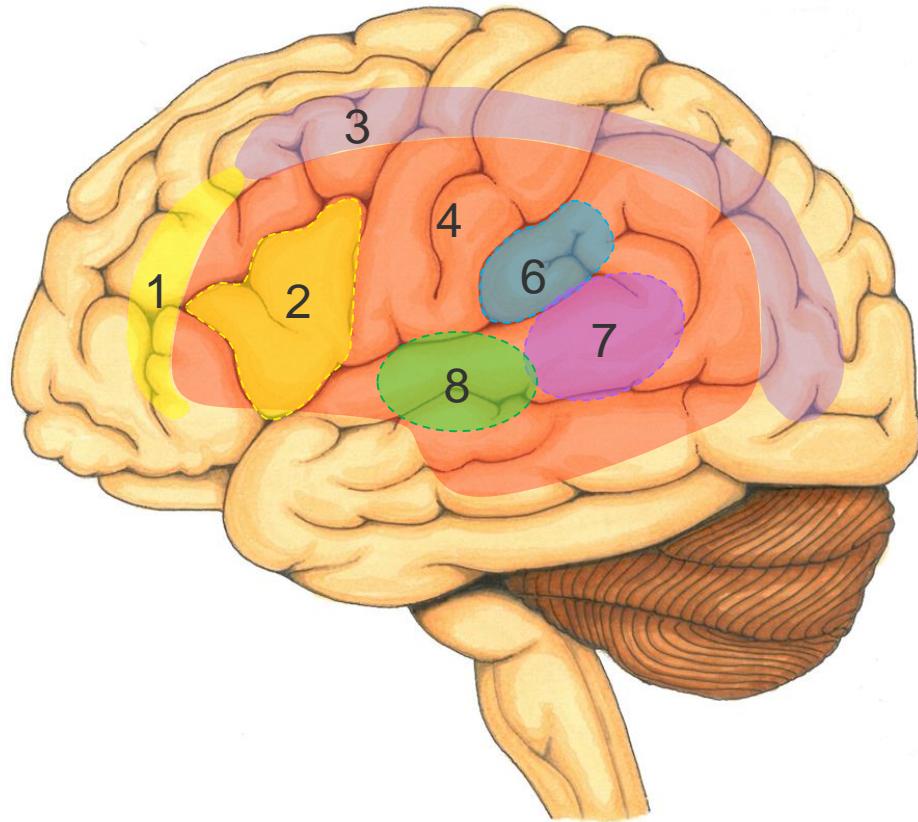
- Afasi (Produktion, forståelse)
 - Flydende
 - Ikke-flydende
 - Global
- Agraphi (Skrivning)
- Alexi (Læsning)

Højre side

- Intonation af sproget
- Giver sproget affekt
- Sproglig struktur

Begge sider

- Dysartri (Eksikution)

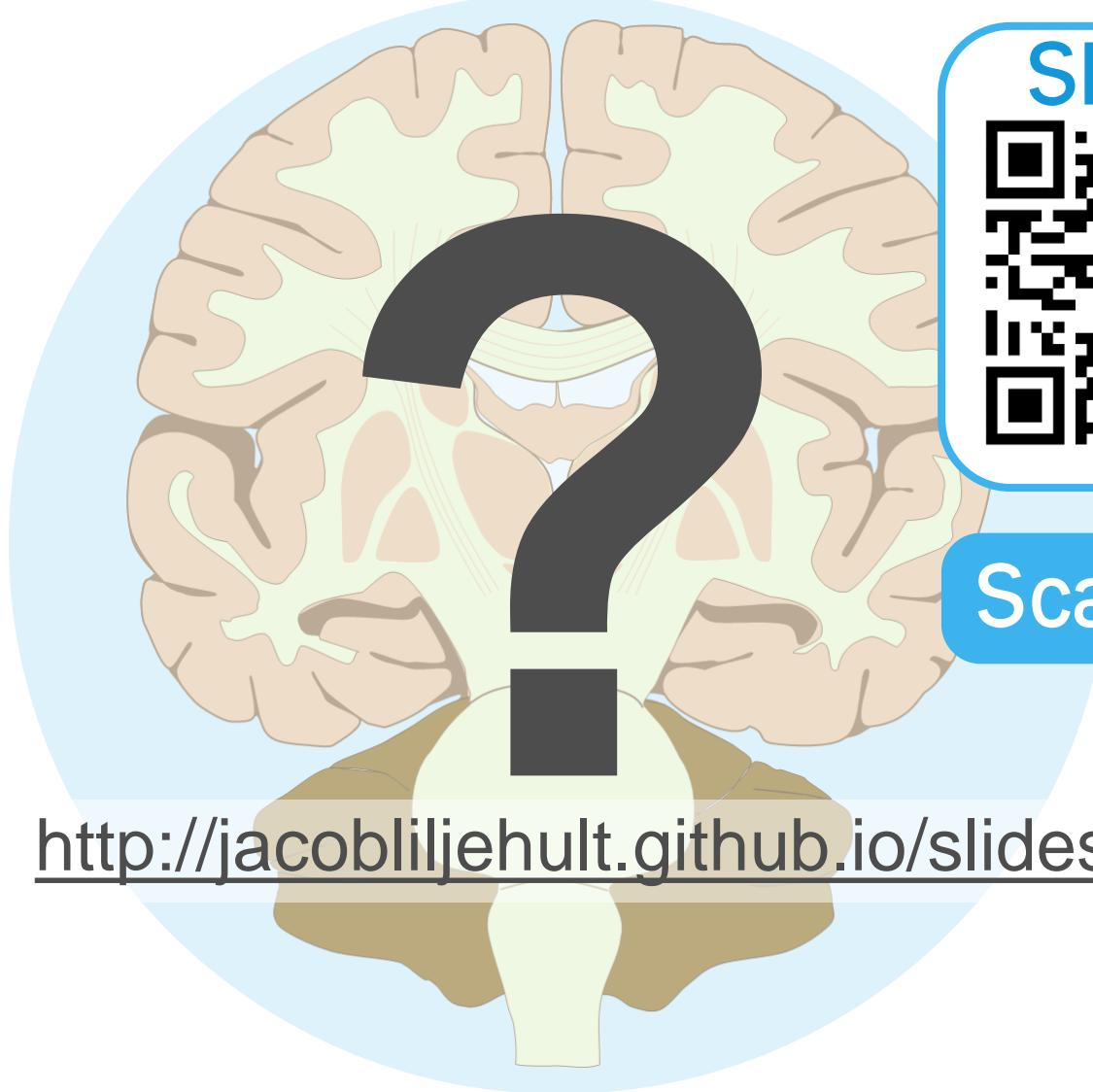
Ikke-flydende afasi

	Forståelse	Gentagelse	Afasitype
1	God	God	Transkortikal motorisk afasi
2	God	Dårlig	Broca-afasi
3	Dårlig	God	Blandet transkortikal afasi
4	Dårlig	Dårlig	Global afasi

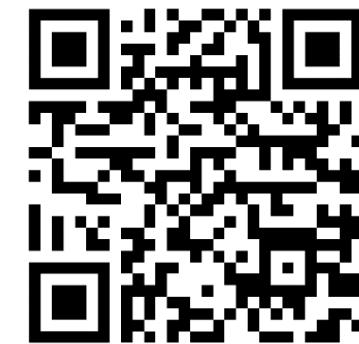
Flydende afasi

	Forståelse	Gentagelse	Afasitype
5	God	God	Anomisk afasi
6	God	Dårlig	Konduktionsafasi
7	Dårlig	God	Transkortikal sensorisk afasi
8	Dårlig	Dårlig	Wernicke-afasi

Tekst efter Gade et al 2009; Illustration: Jacob Liljehult 2020

Slides

Scan mig

<http://jacobliljehult.github.io/slides>

Referencer

- Bear et al. Neuroscience: Exploring the brain (3rd ed). Lippincott Williams and Wilkins 2007.
- Gade et al. Klinisk neuropsykologi. Frydenlund 2009.
- Gazzaniga et al. Cognitive neuroscience (3rd ed). WW Norton & Company 2009.
- Hickey. Clinical practice of Neurological and Neurosurgical nursing (6th ed). Wolters Kluwer Health 2009.
- Jones et al. Netter's neurology. Elsevier 2011.
- Paulsen et al. Klinisk Neurologi og Neurokirurgi (5. udg.). FADLs forlag 2011.

